

Naše svedectvo

2 2021 marec – apríl 2021

ročník 22

OBSAH

Myšlienka čísla

František Matiašovský 2

Portrét čísla

Pavel Polka / Ján Karásek 3

Svedectvá

Jozef Labuda / Erika Szalayová 10

Rehabilitácia / Michal Ivanik 15

Peter Škodáček – prvý zaistený z evanjelických duchovných komunistickej mocou / Ondrej Rišiaň 19

Zoltán Antal / Katarína Čulenová, Alžbeta Rajčanová, Radka Wagingerová 31

K 70. výročiu súdneho procesu Albert Púčik a spol. / Ondrej Fronc 38

Svedectvo o sviečkovej manifestácii / Sr. Bonaventúra Terézia Šmidová OSF 40

Spravodajstvo KPVS 42

Naši jubilanti 50

Odišli od nás 57

Oznamy 64

Dvojmesačník Konfederácie politických väzňov Slovenska • Z poverenia Predsedníctva dočasne rediguje Peter Sandtner. Redakčná rada: Eva Javorská, Branislav Borovský, Karol Rosenberg, Stanislav Pátek. • Adresa redakcie a administrácie: Konfederácia politických väzňov Slovenska, Košická 56, 821 08 Bratislava, IČO: 31 800 700, tel. 0904 427 201 (Peter Sandtner), 0902 555 321 (Branislav Borovský), kpvs.kpvs@gmail.com, www.kpvs.sk • číslo účtu KPVS Tatra banka – SK 96 1100 0000 00 26 22 00 77 16 IBAN || EV3064/09 • Tlač: Dátum vydania: 10. 4. 2021 • nepredajné. ISSN 1335-9606.

Fotografie na obálke: Spomienka na 33. výročie Sviečkovej manifestácie 25. 3. 2021, foto: Peter Vlkovič; fotografia na zadnej obálke: Pavel Polka, foto: Eva Javorská

František Matiašovský

Dobrý večer prajem všetkým a pozdravujem všetkých!

Som syn politického väzňa, ktorý bol odsúdený v súdnom procese v roku 1961 spolu s kapucínmi, ktorí boli odsúdení v tomto procese. Nenávisť, ktorá v tom období bola voči cirkvi, voči náboženstvu a voči veriacim vyústila v to, že všetkých alebo skoro všetkých rehoľníkov znova pozatvárali, súdili, lebo to boli ľudia, ktorí sa snažili ľudom dávať lásku, snažili sa ľudom dávať dobro a snažili sa, aby sme my mohli prijímať sviatosti a aby sme žili tak ako majú ľudia žiť, lásku dávať jeden druhému. Bolo to ťažké obdobie pre nás všetkých, či už pre deti, pre manželky, ale aj pre tých, ktorí museli len bežne žiť. Žili sme tu v strachu, každý sa bál niečo povedať, aj samotná činnosť ľudí bola taká, že sme sa báli. Bolo to ťažké obdobie, ale nevadí, nás to spojilo, dalo nám sily. Našli sme si viacej vzájomnej lásky k sebe, jeden k druhému, viac sme sa poznali a viac sme jeden druhého začali milovať. Tá nenávisť, ktorá sa tu šírila, tým režimom, ktorý tu bol totalitný, sme sa snažili, aby sme tú nenávisť do seba nenasali, ale aby tá nenávisť prešla pomimo nás. Je ťažké si znova pomyslieť na to obdobie, ale dúfam, že už toto sa nikdy nezopakuje tu medzi nami, či tu už bude ktokoľvek pri moci, pri vláde, ale že vzájomne, všetci, jeden k druhému budeme úctivi, jeden druhého si budeme ctíť a jeden druhého vážiť.

(autor je predsedom Oblastnej organizácie KPVS Pezinok)

Pavel Polka

Ján Karásek

Narodil sa 28. apríla roku 1952 v Želiezovciach. Obaja rodičia boli obchodníci. Otec František sa vypracoval na vedúceho predajne nábytku, matka Helena zase na šéfkou obchodu s chlebom a pečivom. Svojmu synovi odmala vstúpili: každý klient je hosť a treba sa k nemu správať slušne. Je jedno, či do predajne vojde Róm, Žid alebo presídlenec. „Od rodičov som tak dostal dobrý vstup do života a vedel som, čo je úcta,“ hovorí pamätník.

Pavel Polka

Otec, ročník 1919, na vlastnej koži zažil besnenie druhej svetovej vojny. Ako vojak Maďarskej armády sa zúčastnil bojov v prvej línii pri ruskej rieke Don, kde aj padol do zajatia. O „pekelných veciach“ dokázal hovoriť len skratkovito. Matka bola jednoduchšia žena a o veci verejné sa nezaujímal. Tvrdievala, že svet sa netočí len okolo politiky, ale sú na ňom aj iné veci.

Po vojne otec vstúpil do komunistickej strany. Jeho pádnym argumentom bolo, že má dve deti a chce, aby sa v živote vedeli uchytiť. „Už vtedy som vnímal istú rozpoltenosť. Rozprával niečo iné na ulici a niečo iné v úzkom rodinnom kruhu. Vedel som, že tu niečo nehrá,“ spomína pamätník.

Bolo pre neho istým „prekliatím“, že otec počúval vysielanie Slobodnej Európy či Hlasu Ameriky a Pavel po ňom zdedil záujem o veci verejné. „Možno to bolo mojou chybou, že som veľmi skoro začal čítať noviny a fascinovalo ma to rušené počúvanie rádia.“ Rodičia ho upozorňovali, že je tajné a nesmie sa o ňom rozprávať. Mimoriadne ho lákalo čítanie. Pod paplónom a s baterkou v ruke hltal Karla Maya rovnako ako články o politike.

Aj o štyri roky staršia sestra Magdaléna mala silný vplyv na svojho brata. Súrodenci nachádzali záľubu tak v dejinách, ako aj zemepise. Magdaléna tiež bola otvorená svetu a túžila navštíviť

Rím či Egypt. Dospievajúceho brata vychovávala prakticky ona s mamou. Otec trpel depresiami z vojny, chorľavel a zomrel vo veku len 45 rokov. Matka večer prichádzala unavená a ešte sa musela točiť okolo domácnosti. Pavel mohol žiť tak trochu na voľnej nohe.

Pred rezignáciou Antonína Novotného, ktorý na jar roku 1968 musel odstúpiť zo všetkých politických funkcií, ľudia ani nepoznali pojem cenzúra. Až po jeho odchode z pozície 1. tajomníka ÚV KSČ sa začalo v novinách písať úplne inak. Slobodne.

„Celé to obdobie som vzrušene prežíval,“ vracia sa do spomienkach Pavel, „najmä hnutie hippies a najmä muziku. V piatok večer vysielanie Na modrej vlne, Rádio Luxembourg, Rolling Stones... Viac sa pozeralo smerom na západ. V Nemecku i Francúzsku prebiehali prvé demonštrácie voči ‚dospelákovi‘, voči spoločenskému zriadeniu.“

V spoločnosti sa dialo niečo neskutočne svieže, nové. V tom roku Pavel oslávil 16 rokov. „Veľmi neprijemný vek. Keď vtedy nie je človek revolucionárom, tak je to o ničom,“ komentuje ho pamätník. Veľmi naliehavo na neho vplýval sled udalostí po Pražskej jari. Vpád vojsk Varšavskej zmluvy bol vyvrcholením traumatizujúceho leta.

Želiezovce sa nachádzajú blízko hraníc a levický okres spadal do okupačného pásma maďarského vojska. „Bolo požehnaním, že juh obsadili Maďari. Predsa len otupili situáciu. Možno pri Rusoch by vznikli konflikty, a možno by boli aj obeť,“ zamýšľa sa dodatočne Pavel.

Akonáhle sa dozvedel o okupácii, sadol s kamarátom Pavlom Bakonyim do vlaku smerujúceho do Levíc. V meste liezli na tanky, ktorých bolo na námestí hromada. S priateľom nakúpili v papieriectve baliace papiere a pustili sa do výroby plagátov. Zrolované papiere nakladali na bicykle a bez najmenších obáv ich vynášali von. „Možno sme to začali preháňať, ale mali sme pocit, že konáme dobre.“

Rozhodli sa zavesiť transparent aj na slávobránu pri vstupe do mesta Želiezovce, ktorá slúžila ako konštrukcia na heslá k oslavám 1. mája. „Okupanti domov“ – napísali na transparent azbukou. „Liezli sme po stĺpoch ako opice a snažili sme sa plagát pripevniť. Už sa šerilo, keď som náhle zbadal svetlá vojenskej kolóny blížiaccej sa od Štúrova. Plagát sme osadili len tak ledabolo. Rýchlo dolu, kričali sme po sebe.“ Kamaráti nemali už čas odbehnúť, nuž si

Nápis na Mestskom úrade v Želiezovciach

Pavol Polka (vľavo) s priateľom pri transparente, ktorý vytvoril

ľahli do jarku. Kolóna spomalila, ale našťastie sa opatrnejšie pohla ďalej. „Obaja sme veľmi rýchlo utekali ponáhľali domov s malými dušičkami.“

Jeden z jeho najintenzívnejších emotívnych zážitkov sa odohral o niekoľko mesiacov neskôr. Po smrti Jána Palacha sa mu rozkývala

celá duša. Prenasledoval ho smútok a depresia. „Asi som v detstve prečítal veľa rozprávok a toto bolo vytriezvenie z nich. Nikdy tak nebude, že pravda zvíťazí. Bol som hlúpe decko,“ poťažká si Pavel. V lete sa s kamarátom Ladislavom Bodorom vybral na tramp. Blížilo sa prvé výročie okupácie. Po prebdených a prepolitizovaných nociach sa domov vrátili s vedomím, že niečo musia urobiť.

S vtedy modernými fixami vyrazili do ulíc vo vyšúchaných rifliah. Kto ich mal ako nové, bol považovaný za „sedliaka“. Džíny sa preto drhli kameňom alebo kovovým predmetom. Na ich vyšúchanú plochu stehien si napísal „Husák hnusák“ a pod koleno „Vivat Dubček“. Akási žena ich však udala policajtom. Vraj okrem toho má jeden z nich na bunde pripätý štátny znak dolu hlavou. „To nebola pravda, štátne symboly som si ctil, ale policajti si pridali,“ ohrádza sa Pavel.

Predviedli ho na výsluch. Príslušník VB pri klepaní do písacieho stroja vyzvedal: „Dubčeka poznáme, ale kto je to ten Vivat?“ Z mladíka ťahali priznanie aj obuškom. „Keď vás bijú pendrekmi, cítite len prvú, druhú, tretiu ranu. Ostatné nie. Ste v takom šoku, že počujete len bum-bum,“ poučča pamätník. Na výsluchu sa cítil ako hrdina. Musel sa vyzliecť len do trenírok, čo bolo pre neho nesmierne potupujúce. Bez nohavíc, s krvavými stehnami i nosom musel šliapať po ulici k mame.

Na druhý deň pred ich domom zastal moskvič. Pri výsluchu Pavel znovu schytal pár rán. Lomcoval ním vzdor. Odmietal podpísať zápisnicu, kým ju neopravia. Zrazu však vstúpil do miestnosti človek v kockovanej košeli. Uja Srnca poznal, takže mal k nemu dôveru. Eštébak sa ho zamatovým hlasom spýtal: „Prečo sa nepriznáš?“

Keď odmietol, sadol si k nemu obkročmo na stoličku, pozrel sa mu do očí z tesnej vzdialenosti a spustil: „A tá tvoja skur...á mater vie, že si takýto bastard? Že si skur...l rodinu a keď ťa zavrieme, môže sa ísť kur...ť?“ Vulgárnymi slovami častoval mladíka asi tri minúty. „Takéto niečo povedať na moju mamičku, slušnú ženu... Celá moja hrdosť sa zrútila. Ten človek ma zlomil ako štolverk a rozreval som sa.“ Ani nereagoval, keď mu brali odtlačky a ťahali ho do pivničných priestorov. „Všetko som vnímal ako vo filme.“

Pár nocí prežil v samoväzbe. Z nej ho odviekli rovno na súd. Pridelili mu obhajcu ex offio a sudcu z ľudu, ktorých systém v Československu od 50. rokov vyrábal ako na bežiacom páse. Mal vyfasovať dva roky na tvrdo. Paragraf 103 – trestný čin hanobenia republiky a jej predstaviteľa. Za nápisy na rifliah a písanie hanlivých hesiel.

V tom čase už platil tzv. pendrekový zákon, narýchlo ušitý pred prvým výročím okupácie, aby komunisti eliminovali akékoľvek znaky protestu. „Ja som nebol žiaden hrdina. Žiaden geroj,“ krúti hlavou Pavel. „Bol som na výstrahu, aby sa to rozneslo po okolí a každý protest zahamovali hneď na začiatku. Bola to spoločenská objednávka.“

Dva roky pred procesom mal Pavel nehodu na motorke, nuž mama išla za doktorom a skúsila od neho vypýtať papier, že syn to nemá v hlave úplne v poriadku. Samozrejme, stálo ju to nejaký peniaz. Havária obžalovanému nahrála do karát, no nepodmienečnému trestu sa aj tak nevyhol. Vyfasoval trest vo výške troch mesiacov.

„Nebol som žiaden hrdina,“ viackrát opakuje Pavel. „Len som bol v zlom čase na zlom mieste. Ale na celý život mi zostalo, že keď aj je pravda relatívna a nepríjemná, treba ju povedať a máme právo ju povedať.“

Vo väzení spoznal, že existuje aj homosexuálny spôsob nazerania na život. „Vtedy som si uvedomil, že existujú nielen pekné dievčatá, ale aj tieto špinavosti. Sme síce ľudia a všetko je akceptovateľné, ak s tým druhý súhlasí... no ja nie,“ krúti nesúhlasne hlavou Pavel. Vo väzení získal nedobrovoľne prvé skúsenosti so sexom, a nie práve s tým klasickým. „Ten biľag sa nedá ničím vygumovať. Nútili ma..., ale nepôjdem do detailov. To sa dvíha žalúdok.“ Z výkonu trestu si odniesol celoživotnú traumu.

Spoluväzni ho brali ako sčítaného „mlaďocha“. Zmysleli si trebárs, aby im čosi porozprával o cisárovi Nerovi, a on si musel vymýšľať akoby rozprávky. Ostatní odsúdení mali z nich radosť. Po prepustení na slobodu začal manuálne pracovať. Učňovku nedokončil. Mal namierené na strednú umeleckú školu. Aj si na ňu dvakrát podal prihlášku, pravdaže bez úspechu.

Ešte dva roky po tom, ako sa dostal na slobodu, podliehal policajnému dohľadu. Až podstatne neskôr si uvedomil, že ŠtB ho držala pod dohľadom až do Nežnej revolúcie. Keď niekto strhol po hokejovom zápase ruskú zástavu, samozrejme mu tajní zaklopali na dvere; keď sestra emigrovala do USA, opäť sa u neho objavili.

Pavel si opakovane podával prihlášku na večernú ekonomickú strednú školu. Podarilo sa mu na ňu dostať vďaka protekcii až po rokoch. Ukončil ju s vyznamenaním. Na pomaturitnom stretnutí mu učiteľka povedala medzi štyrmi očami: „Pán Polka, veď vy ste úplne normálny človek. Zmaturovali ste bez problémov. Prečo som

Pavel Polka a Alexander Dubček v roku 1990.

musela na vás každý rok písať hlásenia na Štátnu bezpečnosť?“

Priznala sa mu, že z nej dostávala upozornenia, aby pri najmenších problémoch dostal zo školy vyhadzov. Pavlovi už je dnes jasné: „Stredoškolské vzdelanie vytváralo predpoklad, že človek bude pôsobiť na pracovný tím. Oni systematicky nechceli, aby sa takéto ľudia nedostávali do vedúcich funkcií. Nerobili to z trucu.“

Počas normalizácie sekal dobrotu a v spoločenských záležitostiach sa neangažoval. Najdôležitejšími boli pre neho manželka, syn a dcéra. Armáda však na neho nezabúdala pri vojenských cvičeniach, ktorých sa pravidelne zúčastňoval. Aj v januári roku 1977 mu prišiel povolávací rozkaz. A akurát 1. januára vznikla Charta '77.

Pavel si počas mesačného cvičenia na západných hraniciach uvedomil: „Do frasa, veď všetkých, čo sem museli prísť, nejakým spôsobom prenasledovali. Režim nemohol všetkých pozatvárať, nemal prečo.“ Aby sa nehýbali v spoločnosti, tak dostali povolávací rozkaz na vojenské cvičenie – do izolácie.

Keď vyzliekol vojenský mundúr, doma začal rozmnožovať na písacom stroji prehlásenie Charty '77 a rozdával ho známym. Podobne ako neskôr petíciu Niekoľko viet. Dokumenty na prepisovanie mu posielal známy český disident Ivan Jirous zo skupiny Plastic People of the Universe.

So sestrou sa neprestal kontaktovať. Hovory do New Yorku „na účet volaného“ odpočúvala ŠtB. Keď s príbuznou končil jeden z posledných vianočných telefonátov, do slúchadla poprial krásne sviatky aj posádke odpočúvacej stanice. „To už bolo obdobie, kedy nám mohli skočiť na hrb.“

Po večeroch počúval Slobodnú Európu a vedel, že zlom sa blíži. „Pravda vždy vyjde na povrch. Aj keď to trvá niekedy roky. Nie vždy máme trpezlivosť a potom hľadáme kratšie cesty k úspechu.“

Po prepuknutí revolúcie sa postavil na čelo miestnej Verejnosti proti násiliu. „Keď ma niektorí ľudia tľapkali po pleci, niekedy sa mi zdvíhal žalúdok. Pavel, my sme v roku 1968 rovnako zmýšľali a stáli za tebou, hovorili mi. A vtedy ma brali ako toho, čo sedel v base,“ aj tak spomína na hektické dni Nežnej revolúcie.

Po nej Pavel Polka kandidoval do mestského zastupiteľstva a ocitol sa aj na kandidátke Federálneho zhromaždenia. Do československého parlamentu sa nedostal, no ako poslanec mestského zastupiteľstva pracuje, s jediným prerušením, od začiatku až doposiaľ. V predposlednom volebnom období zasadol aj do kresla viceprimátora Želiezoviec.

Pavel Polka s Branislavom Borovským pri pamätnej tabuli venovanej obetiam okupácie 1968

V roku 1991 sa stretol s Alexandrom Dubčekom. Musel mu povedať, že mu zmenil život, a rozpovedal mu svoj príbeh. Politik mu sľúbil, že mu urýchlene vybaví rehabilitáciu. Odmietol. „To nie je treba. Podstatné je, že tu spolu sedíme slobodne pri jednom stole.“

Jedno z oslavných hesiel na Dubčeka namaľoval v roku 1968 na roh mestského úradu. Síce ho o niekoľko dní premaľovali vápnom, avšak farba časom opadala a nápis znovu presvitol. Pretierali ho desaťročia. Definitívne zmizol až v roku 2019 pri rekonštrukcii fasády. Pavel si naň spomína ako na svoje detstvo.

Článok vznikol vďaka spolupráci s Post Bellum

Jozef Labuda

Erika Szalayová

Má charizmu a nádherne sfarbený hlas. Určite by sa preto užívil ako herec, tak ako jeho slávny bratranec. Jozef Labuda sa však rozhodol pre kňazské povolanie, hoci musel čeliť komunistickému šikanovaniu.

Jozef Labuda pôsobí ako kňaz v Česku, je členom rádu premonštrátov. Niekoľko letných dní trávi u príbuzných na Orave, kde sme ho aj navštívili. Blúdiac rázovitou obcou Malatiná sme vyhliadali nášho hostiteľa, ktorý nás čakal pred domom. S kolegom fotografom sme tipovali, či na ulici bude postávať typická zavalitá labudovská postava. Privítal nás však, poeticky povedané, chlap ako hora.

Nebohý herec Marián Labuda a jeho bratranec, kňaz Jozef Labuda majú predsa len niečo spoločné. Okrem zmyslu pre humor je to vášeň pre svoje povolanie, obidvaja doň vložili celé svoje srdce. Obidvaja vedeli naisto od detstva, akou profesijnou cestou sa vyberú. Marián Labuda bol jedným z najviac obsadzovaných slovenských hercov. Jozef Labuda pôsobí pri rozhovore ako hlavná

Jozef Labuda

postava z príručky, aký by mal byť správny kňaz. Pokojný, srdečný, láskavý a prirodzene pokorný. Svoju prácu kňaza vykonával tak dôsledne, že zbytočne „dráždil“ komunistickú moc, za čo sa ocitol v 80. rokoch vo väzení.

Labudovci pochádzajú z obce Hontianske Nemce v okrese Krupina. „Naši otcovia boli bratia. Zaujímavé však je, že práve moji rodičia boli nadšenci pre kultúru, pôsobili ako ochotnícki herci, Mariánovi nie. Ja som od detstva prilnul ku kostolu, vždy sme mali vo farnosti kňazov, ktorí mi boli príkladom. Celkovo naša dedina bola iná ako ostatné. Keď v 50. rokoch zatvárali kňazov, naši dedinskí muži so sekerami v rukách

strážili faru. Marián zase od detstva chcel byť hercom. V šope s drevom sme si postavili javisko a nacvičovali divadelné predstavenia, napríklad rozprávku *Soľ nad zlato*. A potom sme sa predviedli divákom z dediny. Marián nás, čo sa divadla týka, dirigoval.“

Cesty bratrancov sa rozišli, keď obaja opustili rodnú dedinu kvôli štúdiu. Marián exceloval už na začiatku svojej kariéry či už na divadelných doskách, alebo pred kamerou. Jozef zatiaľ svojim kňazským poslaním pôsobil na vtedajšiu komunistickú moc ako červené súkno na býka. Okrem iného spolupracoval s tajnou podzemnou československou cirkvou. Išlo o nelegálnu organizáciu vo vnútri Rímskokatolíckej cirkvi pôsobiacu počas komunistického režimu. Komunisti ho napokon poslali za mreže, pretože podľa nich porušoval zákon – marenie dohľadu nad cirkvou. „Kňaz mohol pôsobiť iba vo farnosti, kam ho prideliť. Ak chcel slúžiť omše na iných miestach, musel si vyžiadať súhlas od okresného tajomníka,“ vysvetľuje.

Ako mladého kňaza ho síce poslali do farnosti Nemčianky v okrese Zlaté Moravce, po tom, ako odslúžil sväté omše v pridelených troch dedinách, nelegálne pomáhal podzemnej cirkvi. Tajné sväté omše neraz slúžil po nociach na horských chatách, v zime sa k nim brodil vysokým snehom. Osudný sa mu stal 21. august v roku 1980. Keďže išlo o citlivý dátum, eštebáci boli v strehu o čosi intenzívnejšie ako inokedy. Na chate na Muráni prekvapili skupinu mladých ľudí, niektorí boli členovia podzemnej cirkvi, medzi nimi bol aj Jozef Labuda, vtedy mladý kňaz. Jeho aj náboženskú aktivistku, ktorá stretnutie organizovala, odsúdili nepodmienečne na niekoľko mesiacov. Pobytu vo väzení však predchádzal proces, ktorý sa dnes s odstupom času javí ako komunistická fraška v znamení dokazovania si moci.

„Najprv sme sa ocitli vo vyšetrovacej väzbe, trvalo to dva a pol mesiaca, kým naši obhajcovia docielili, aby nás oboch vyšetrovali na slobode. Odsúdili nás – mňa na pol roka väzby a pani Emíliu, náboženskú aktivistku a organizátorku stretnutia, zase na štyri mesiace. Naši obhajcovia sa odvolali, krajský súd nás oslobodil. Lenže po polroku sa všetko začalo odznova, prokurátor sa odvolal. Najvyšší súd vrátil prípad krajskému súdu, ten nás opäť obidvoch oslobodil. Lenže ani tentoraz sme nemali pokoj. Znova zasiahol nespokojný prokurátor, tentoraz najvyšší súd nariadil, aby sa na krajskom súde vymenil senát. Sudkyňa sa nám ospravedlňovala, že sa nemôže vzoprieť najvyššej inštancii. Museli sme si obaja, ako sa povie, dosediť trest.“

Najprv to vyzeralo nádejne, dostal sa na otvorené oddelenie v Bratislave do ústavu Žabí majer, kde si odpykávali trest odsúdení za nedbalostné trestné činy. Po týždni komunistickí mocipáni rozhodli, že mladý kňaz úmyselne poškodzoval socialistické zriadenie a premiestnili do ho väzenia v Želiezovciach. „Negramotných spoluväzňov som mal učiť čítať a písať. Zišlo z toho, vedenie väznice sa obávalo, že budem na spoluväzňov ideologicky nesprávne pôsobiť. Pracoval som potom na stavbe či v maštali pri kŕmení dobytká.“ Náročné bolo pre neho zvykať si na spoločnosť recidivistov. „V malej cele sme boli aj šiesti, jeden z nich, vediac, že som kňaz, mi celý deň v kuse rozprával oplzlosti najhrubšieho zrna. V duchu som sa modlil a prosil Boha o silu. Na druhý deň spoluväzňa rozbolel zub, zvíjal sa od bolesti. Hoci som privolať dozorcú, lieky mu podali až večer, nechali ho celý deň trpieť. Potom som však mal od

Jozef Labuda

tohto provokatéra pokoj. Nazdával sa, že som pre neho vymodlil trest.“

Ako takzvaný raňajkár mal na starosti roznášanie stravy, bol svedkom toho, ako väzni viedli boj o každý kus jedla. „Hádali sa medzi sebou, kto si zoberie najväčšie jablko. Rešpekt medzi spoluväzňami som si vyslúžil tým, že hoci som bol pri zdroji, nikdy som sa neulakomil na tie najlepšie kusy, naopak, keď bolo ovocia málo, vzdal som sa svojho podielu.“ Komunistické šikanovanie pokračovalo aj po väzení, Jozefa Labudu pravidelne každé štyri roky prekladali z miesta na miesto, pričom si komunisti dali záležať na tom, aby išlo o zastrčené dediny. Jozefovi Labudovi to však nevadilo, hovorí, že ľudí má veľmi rád a na to, aby svedomito vykonával svoje povolanie, nepotreboval ruch veľkomesta.

S Jozefom Labudom sa rozprávame aj o tom, ako väzenie ovplyvnilo jeho vzťahy s okolím. „Najhoršie na tom všetkom bolo, že eštebáci o mne rozširovali nezmysly, vraj som pašoval zlaté kalichy z Poľska. Mnohí uverili. Aj dozorca sa ma vo väzení úplne vážne pýtal, koľko som toho stihol prepašovať a kde to zlato

ukrývam. Po rokoch sa mi mladí ľudia z Nemčičian, z farnosti, kde som slúžil, ospravedlnili za to, že ich starí rodičia a rodičia uverili. Dojalo ma to k slzám.“

Praktiky, ktoré opisuje tento kňaz, boli počas bývalého režimu bežné. Eštebáci odporcov režimu či náboženských aktivistov šírením fám v ich okolí kriminalizovali, aby im zničili povesť. Jozef Labuda krátko po tom, ako ho vysvätili za kňaza, tajne vstúpil do rehole premonštrátov, niekoľko rokov po revolúcii rozšíril ich rád aj oficiálne, odsťahoval sa do Česka.

V malej dedine pri Pelhřimove vo Chvojnově je veľmi šťastný, žil sa s miestnou komunitou, ktorá je veľmi súdržná. „V dedine nemáme ani obchod, ale miestni si tu zriadili spoločenskú miestnosť, ktorú s humorom nazývajú európske informačné centrum. Je tam televízor či výčapný pult. Keď som prišiel do dediny, počtili ma, pretože mi dali jeden z kľúčov. Funguje to tak, že si tam príde kto chce, kedy chce, sám si načapuje pivo, naleje štamperlík a podľa cenníka vhodí do pokladnice peniaze za to, čo konzumoval. Mám veľmi rád ľudí, preto s láskou vykonávam svoje kňazské povolanie. Farár musí byť v prvom rade človek a naše poslanie by sme mali vykonávať srdcom, tvrdosť v našej práci by nemala mať miesto. A keďže som aj športovým fanúšikom, s miestnymi futbalistami absolvujem takmer všetky ich zápasy. Keď súperí niečo oplzlé vykrikujú, naši chlapci ich zahriaknu – buďte ticho, je tu náš pán dekan.“

Nová slovenská vláda vo svojom programovom vyhlásení uvádza, že má v pláne siahnuť bývalým eštebákom na výsluhové dôchodky. Naša spoločnosť by sa tak po tridsiatich rokoch vyrovnala s režimom, ktorý siahal ľudom na ľudskú dôstojnosť. Jozef Labuda nás prekvapuje svojím postojom: „Načo je dobré nadávať na nich po takom dlhom období? Mali sme si to zariadiť skôr a lepšie. Hoci som bol vo väzení, nie som zatrpknutý, som za túto životnú skúsenosť vďačný. Práve tam som svoju vieru prežíval, ako sa patrí, držala ma nad vodou. Zažil som veľa ponižovania, ale naučilo ma to pokore, ktorej sa dnes niektorí ľudia tak bránia. Predstavte si, že stojíte dve hodiny úplne nahí v miestnosti, chodia sa na vás pozerat dozorcovia a smejú sa z vás. Keď nás strihali, bavili sa na tom, doriadili nám vlasy tak, aby sme boli ostatným vážnym na smiech.“

Slávny herec Marián Labuda bol známy ako temperamentný a výbušný človek, jeho bratranec je úplný opak. „Mám pokoj v duši,

prežívam svoju vieru naplno, odráža sa to aj na mojom správaní. Pán Ježiš povedal, že nám dáva pokoj, ktorý nám svet dať nemôže. A hlavne nepestujem v sebe hnev. Viem dokonca, kto nás udal Štátnej bezpečnosti, že sme boli na chate na Muráni, nehnevám sa však na toho človeka. Alebo iný prípad, po 50 rokoch po maturite sme sa spoločne stretli bývalí spolužiaci. Vysvitlo, že jeden z mojich spolužiakov v čase, keď som bol vo vyšetrovacej väzbe, bol riaditeľom v tomto ústave. Na stretnutí ma zaprel, že vraj nevedel o tom, že som tam. Beriem to však športovo. Kňaz je iba človek. Ja tiež. Mám dobré vlastnosti, ale i svoje chyby. Tiež som urobil v živote veľa chýb, hriechov a sklamaní. Preto i takto verejne prosím, ak som niekomu ublížil alebo ho sklamal, aby mi odpustil. Každý deň prosím milosrdného Boha o odpustenie a v tejto milosrdnej láske sa snažím správať k ľuďom.“

(prevzaté z časopisu Život)

Rehabilitácia

Michal Ivanik

*Tento text napísal 21. 7. 1969 Michal Ivanik
(23. 5. 1928 – 6. 11. 2008) z Krčavy
pri vybavovaní rehabilitácie.*

Koncom roku 1944 a začiatkom roku 1945 som sa prihlásil dobrovoľne do československého zboru dobrovoľníkov zo ZSSR do boja proti vtedajšiemu hitlerovskému režimu a to spolu aj s Tomášom Jurajom a Madarásom Jozefom, kde sme boli zaradení do boja v 4. československej brigáde. Po ukončení vojny v júli 1945 som bol prepustený do civilu, kde nám bolo rozkazom čítané pri odchode rôzne ponaučenie a sľúbené, že my, ktorí sme boli zúčastnení odboja, máme ako prví nárok na rôzne, pre náš štát dôležité miesta. Keďže som to vzal na vedomie, pokúsil som sa viackrát o to, podal si žiadosť a tá nikdy nebola vybavená kladne a to stále, s odkladom na neskoršie.

Preto som sa vybral do Čiech na prácu, keďže u nás nebola práca na príležitosť ako bola v severných Čechách. Na prácu do Čiech sme išli spolu s Tomášom Jurajom a Jozefom Madarasom. Pracovali sme na uholnej šachte a to na dole Kolumbus v Záluží u Mostu a potom aj na iných pracoviskách. Po februárovom prevrate som pracoval ako vodič nákladného auta u súkromného autodopravcu menom Kepr v Ostrove pri Karlových Varoch.

Po odobraní živnosti a zlikvidovaní súkromných autodopráv som nastúpil do Jáchymovských dolov ako baník. Tam som pracoval aj spolu s odsúdenými za protištátnu činnosť, o ktorej som ja vtedy ešte veľmi málo vedel. Nakoľko sme spolu pracovali na jednom pracovisku a v práci musí byť človek z ľudského hľadiska aj človekom, došlo medzi nami aj k reči o rôznych veciach. Ja som sa medzi iným pošťazoval, že ako bývalý svobodovec – vojak som si viackrát podával žiadosti do štátnych služieb a stále mi nebolo vyhovené. Z reči do reči došlo tak ďaleko, že by som ilegálne odísť preč za československé hranice a že tam by som mal lepší život. Istý Jozef Kraus ma nakoniec tak presvedčil, že som s tým súhlasil. Oponoval som, že ja to tam nepoznám a ani neviem po nemecky a žil by som tam zle. Jozef Kraus mi na to hovoril, že oni ma zoberú so sebou a utečú s kolegom Zdenkom Macanom. Ja som na to náhodou zišiel v Moste na ceste z domu s Tomášom Jurajom a Madarasom Jozefom, kde som im povedal, že odchádzam preč za hranice ČSR a žeby som rád vycestoval do USA k rodine a to k otcovým dvom bratom alebo do Austrálie, keďže som tam mám jedného kamaráta, bývalého vojaka, spolubojovníka. Tomáš a Madaras sami ponúkli, žeby aj oni chceli odísť so mnou. Ja som s tým súhlasil, ale že je to ich vec v prípade neúspechu. Istého dňa, už sa presne nepamätám, ale myslím, že to bolo 30. 4. 1950, po dohode s bývalým väzňom Jozefom Krausom a Zdenkom Macanom, som ich mal čakať na dohovorenom mieste vonku na okraji mesta pri šachte o 21.00 večer, hodinu pred zmenou. Oznamil som Tomášovi aj Madarasovi, že v istý deň ich čakám v Jáchymove.

Tomáš a Madaras došli v stanovenej dobe ku mne do bytu, odkiaľ sme odišli asi o 20.00 na dohovorené miesto, kde sme čakali na Krausa a Macana. Večer, presne o 21.00, prišli k nám jednou novou, nedokončenou štôľňou, vydávajúc sa za meračov a inžinierov. Rozprávali po rusky, preto ich príslušníci ZNB vôbec nekontrolovali v domnení, že sú to sovietski občania, pracujúci v ČSR

ako inštruktori v dobývaní uránovej rudy. Popriali im dobrú noc a vydali sa na cestu k nám, kde sme ich čakali vo vzdialenosti asi 100 metrov neďaleko môjho bytu. Keďže bola veľká tma, zablúdili sme a ostali sme v lese až do rána. Ráno som videl, že pri nás je ich viac ako som ja vedel. Bol medzi nimi aj bývalý poručík zo ZSSR, starý bojovník a dobrý stratég, ktorý videl situáciu v zlom svetle, keďže prežil rôzne boje i zajatie až do Bilej Cervi v ZSSR. Prišiel za mnou a hovoril mi, aby sme sa rozišli každý na svoju stranu, kto kde vedel. Ja, Tomáš, ten poručík menom Fečko, Madaras a ešte niektorí, ktorých mená som nevedel, sme sa vydali na cestu smerom na Domažlice.

Michal Ivanik

Večer sme prišli k jednému kúpeľnému mestečku. Nevedeli sme ďalej postupovať, preto ja s Tomášom sme sa išli pozrieť, kde sa nachádzame. Ostatní ostali čakať. Keď sme sa vrátili späť, už ich tam nebolo, odišli preč a nás nechali. Tomáš a ja sme išli k vlaku. Nasadli sme na vlak smer Plzeň. V Plzni sme sadli na vlak smer Domažlice. V Domažliciach sme vystúpili a išli sme na predom dohovorené miesto v prípade, že sa potratíme od seba. Nad ránom zo 4. 5. 1950 nás na lúke prekvapil Zdenek Macan, ktorý nás informoval, že ich blokovala milícia, že iba on sám utiekol a o ostatných nevie nič. My sme ho čakali v jednom lesíku neďaleko Klenčí. Dňa 5. 5. 1950 sme sa vydali na cestu pešo lesmi k hraniciam ČSR. V noci sme zablúdili, takže sme do bieleho rána iba po lese blúdili. Napriek tomu, že nás bývalý väzeň Macan uistoval, že nás bezpečne prevedie cez hranicu do Západného Nemecka, že on to veľmi dobre pozná, keďže pochádza z tohto úseku, z blízkej doliny. Ráno 5. 5. 1950 okolo 6.00 sme sa dostali celkom blízko k hraniciam vo vzdialenosti 1 km a tam sme čakali na príhodnú dobu asi do 14.30.

Zrazu sme dostali strach (Tomáš a ja) a uvedomili sme si, čo my máme riskovať naše zdravie, prípadne život, keď sme doposiaľ nespáchali žiadny trestný čin. Zapôsobil na nás strach z hliadok, ktoré chodili blízko nás so psami. Vstali sme a chceli sme sa vrátiť

späť domov. Na to nás Macan začal strážiť, že nás pozatvárajú na 10 rokov, že sme sa spojili na útek s nimi ako s odsúdenými za protištátnu činnosť a že oni to určite vedia. My sme na to nedali, pretože sme boli popremfzaní a nervózni, prišlo mi na myseľ i to, že som sám jediný syn rodičov. Vstali sme a pustili sme sa späť k lesu. Macan sa na nás nahneval, že ho nechávame a výhražne nám povedal, že nikam nepôjdeme. Vstal a začal utekať rovno k hraniciam NSR. My sme zase utekali práve od neho k lesu. Náhle som počul paľbu automatu a hvizd guliek ponad hlavu. V tom momente sme s Tomášom zaľahli, keďže sme ako bývalí frontoví vojaci vedeli, že je to situácia životu nebezpečná. V tomto momente sme videli Macana ako padá k zemi chrbtom, kde zostal ležať, kým ho neodniesli preč. Po určitom čase, keď príslušníci videli, že my nevstávame, prišli k nám asi 1 km od Macana a odviekli nás na ZNB. Tam nás vyšetrovali a nadávali nám, že my ako bývalí Svobodovi vojaci proti fašizmu utekáme do k nim do Západného Nemecka. Potom nás odviezli do Domažlic do väznice. Asi po týždni nás eskortovali do Plzne na krajský súd. Z Plzne asi o 3-4 dni do Jáchymova a tam nás držali vo vyšetrovaní asi niekoľko týždňov.

Na ŠtB prišla aj moja bývalá snúbenica Terézia Sabolová, ktorá sa dozvedela, že sa tam nachádzam a chcela ma navštíviť. ŠtB jej návštevu odmietla a namiesto návštevy ju ihneď zaistili. Môžem dokázať na 100%, že táto žena nebola vinná, keďže ani jedna žena by nebola rada, keby ju snúbenec mal nechať a odísť preč. Dali jej za vinu, že o tom vedela a mňa nehlásila a bola odsúdená na 1 rok väzenia. Keď nás odovzdali na útvar Jestřeb na Mariánskej, tak som bol privítaný päťami do tváre. Veliteľ ŠtB mi povedal, že si to zapamätáme a nech som si istý, že nám zaistí 15 až 20 rokov, že oni majú takú moc, čo navrhnu, to je sväté. Pri súde som zistil, že mal pravdu. Uvalili na mňa a ostatných §1 a §2, čiže špionáž a velezradu bez žiadnych dôkazov, v čom ani dnes vinu necítim. Uznávam pokus o prechod do NSR spolu s bývalými väzňami, ale nič viac, na tom si stojím a môžem to aj dokázať. Dokonca mi pri zasadaní štátneho súdu sudca z ľudu začal vytykať, že som bol gardista atď. A keď som sa proti tomu ohradil argumentom, že my sme boli územie, zabrané Maďarmi, tak obrátil inú pesničku: „tak ste vítal Horthyho, keď prišiel na bielom koni do Košíc“. Ja som sa ohradil proti nemu s tým, že keď Horthy prišiel do Košíc, bol som chlapec, ktorý mal 12 rokov a o politike som nemal ani šajnu. Ba dokonca ani som ešte do roku 1945 nebol v Košiciach.

V Košiciach som bol prvýkrát ako dobrovoľník 4. čs. brigád a to v roku 1945. Dával mi otázku, prečo som nastúpil do armády, ktorá prišla zo ZSSR, vraj preto, aby som mohol robiť špionáž. Usvedčoval ma celkom smiešnymi argumentmi, o ktorých sa tu nebudem zmieňovať, lebo by to nemalo konca. Útočil na mňa, že on u nás bol a že vie ako my žijeme na východnom Slovensku, že na dvere vešiame šaty atď. Ja som sa ohradil proti nemu, že nemá právo sa na mne vypomstiť preto, že mu bolo ublížené na Slovensku, pretože ja som bol v tej dobe ešte školopovinné dieťa. V tom vstal predseda senátu, hodil aktá o stôl a ostro ma upozornil, že bude proti mne použité disciplinárne konanie. Ja som viac nepovedal nič, ba ani mi už nezáležalo na tom ako ma odsúdia a podpísal som aj rozsudok a súhlasil v domnení, že raz príde spravodlivosť do medze zákona. Po odsúdení som odpýkal trest v rôznych väzniciach až do amnestií v roku 1960, plných 10 rokov.

Peter Škodáček – prvý zaistený z evanjelických duchovných komunistickou mocou

Ondrej Rišiaň

„Čím krutejšia doba, tým väčšie vzory ušľachtilosti nám zanecháva.“ Takým vzorom ušľachtilosti je aj Peter Škodáček. Je jedným zo strojcov úspechu volieb Demokratickej strany na Slovensku po vojne. Samuel Štefan Osuský ho zaradil medzi ľudí, „ktorí rozličným spôsobom sa postavili do služby národa vtedy, keď išlo o jeho bytie alebo nebytie.“ Sám Peter Škodáček sa vyznal k láske k národu týmito slovami: „Milujme svoj národ, lebo kto svoj národ nemiluje, kto ho za nič nemá, čože je iný, ako syn roztopašný, nezdarný, bohaprázdný, syn, ktorý sa zrieka svojho otca.“ Pri všetkej tej práci pre národ, najmä ako poslanec SNR, bol verný povolaníu, ktoré sa mu dostalo od Pána Boha.

Peter Škodáček sa narodil 9. mája 1912 v Lubine. Matka Emília, rodená Predmerská, bola jednou z dvanástich detí evanjelického

Peter Škodáček v Hoštinej

učiteľ a kantora. Jej manžel Ján Škodáček bol tiež učiteľ a kantor. Pri jednom pohrebe ako kantor nachladol a na následky choroby zomrel. Zostali po ňom 3 deti.

Matka prišla s deťmi k svojim rodičom. Penziu nedostávala, lebo manžel neodrobil 10 rokov. Žili biedne, ale v láske. Pili kozie mlieko. Po prídele porcií deťom hovorili: „Chlebík išiel spať a od mäsa by ste boli sprostí.“ Potom deduškovi poďakovali a pobožkali mu ruku. On okrem svojich detí učil aj vnúčence tvrdo pracovať.

Kvôli veľmi skromným začiatkom v živote mal Škodáček rozvinuté veľké sociálne cítenie.

Toto sa napríklad prejavilo v tom, že sa snažil po vojne založiť v Púchovskom cirkevnom zbore fond na podporu talentovaných, ale chudobných študentov.

Po základnej škole išiel do Trenčína na gymnázium. Pokračoval v štúdiu na Evanjelickej teologickej vysokej škole v Bratislave. Ako vysokoškolák v lete robil dozor v stredoškolskom tábore. Týmto spôsobom si privyrábal na živobytie. Ako vysokoškolák redigoval časopis *Svojeť* (1933). Tiež počas štúdia na vysokej škole bol tajomníkom slovenských vysokoškolákov v rokoch 1934/35. Vo februári 1936 bol zvolený za predsedu Spolku Podjavorinských akademikov. V tejto funkcii pôsobil takmer rok, teda až do konca svojho vysokoškolského štúdia. Počas prázdnin chodil ako agent predávať knihy po celej ČSR, pretože mal vrelý vzťah k literatúre a potreboval si zarobiť. Ako vysokoškolák bol členom Agrárnej strany od roku 1936 a bol členom v tejto strane až do jej zrušenia v roku 1938.

Po skončení vysokej školy v roku 1936 bol ordinovaný. Od 1.10.1936 do 26.2.1937 konal prezenčnú vojenskú službu v Prahe. Po jej skončení bol zaradený do školy pre dôstojníkov duchovnej služby v zálohe.

Následne bol vymenovaný za kaplána na biskupskom úrade v Prešove. Tu pôsobil do konca februára 1938. 1. marca 1938 bol vymenovaný za administrátora cirkevného zboru v Púchove. V Púchove strávil čas v usilovnej práci „v mladíckom nadšení“. Toto nadšenie prežíval pri stavbe kultúrneho domu v Púchove a v Považskej Bystrici, adaptácii modlitebne v Hoštinej a pri začiatkoch Evanjelickej sociálnej služby.

Jeho vernú a usilovnú službu v cirkevnom zbore veriaci vysoko hodnotili: zvolili si ho za svojho farára doživotne. Jeho služba prebiehala počas ťažkého obdobia našej histórie.

Najmä v prvých rokoch pôsobenia v Púchove mu bol veľkou oporou Jozef Lettrich. Škodáček sa veľmi dobre poznal s Jozefom Lettrichom ešte pred tým, než prišiel do Púchova. Lettrich sa stal Lettrich dozorcom cirkevného zboru v Púchove 8. mája 1938.

Prvý rok služby prebiehal počas všeobecnej radikalizácie Slovenskej spoločnosti. Sám Škodáček musel znášať totalitné praktiky ľudáckej moci. Škodáčkova osobná sloboda bola obmedzená aj tým, že sa musel denne hlásiť u žandárov v Púchove, kde mu podpisovali jeho prítomnosť.

Hoci sám bol v ťažkej situácii, tak navštevoval v Ilavskom väzení tých, ktorí boli nespravodlivo odsúdení, alebo len zaistení. Pomáhal im znášať ich ťažkú životnú situáciu. Napríklad nosil jedlo Dr. Fedorovi Thurzovi do Ilavskej väznice. S ním sa zhodou okolností tiež neskôr spolu skrýval po potlačení SNP v horách.

Do ilegálnej pomoci prenasledovaným občanom z Čiech a Moravy – z Protektorátu sa zapojil už v roku 1939 a neskôr mu pomáhala v tejto činnosti aj manželka. Nakoľko Púchov bol na hraniciach medzi Slovenským štátom a Protektorátom Čiech a Moravy, prechádzali cez Púchov utečenci z Protektorátu. Mal vtedy auto, ale musel mať povolenie od veliteľa HG na cestu na seniorát do Trenčína. Keď povolenie dostal, tak vždy vzal niekoho so sebou. Takto previezol 27 ľudí.

Škodáček tiež pomáhal tiež ľuďom židovského vierovyznania. V roku 1939 a 1941 pokrstil štyroch ľudí, ktorých rodičia boli Izraelského náboženstva. Od marca 1942 do septembra 1942 bolo pokrstených 58 ľudí, ktorí boli izraelského náboženstva, alebo ich rodičia boli Izraelského náboženstva. Krstom ich chcel vybaviť výnimku, ktorá by ich uchránila pred perzekúciou. Do odboja v Púchove sa začal Škodáček zapájať postupne. Spočiatku

išlo len získavanie spravodajských informácií, prevádzanie a poskytovanie úkrytu pre hľadaných. Mal blízky vzťah k nekomunistickému odbojovému centru, „najmä k Dr. Jozefovi Lettrichovi, ktorý do Púchova dosť často chodil.“

Napriek tomu, že mal problémy kvôli tejto činnosti, pokračoval v nej. V roku 1943 stal sa vedúcim ilegálneho národného výboru a na fare usporiadal schôdzky ilegálnych pracovníkov. V júni 1944 musel narukovať do Martina, kde pôsobil na veliteľstve posádky do augusta 1944 bol odvelený do Bratislavy.

Po vypuknutí povstania bol Škodáček vymenovaný za zástupcu posádky v Revolučnom OV v Turčianskom Sv. Martine. Po vytlačení povstalcov z Turca bol premiestnený na Veliteľstvo I. skupiny do Banskej Bystrice. U tejto skupiny pôsobil ako duchovný a tiež aj ako svetský dôstojník. Na duchovnej správe posádky Banská Bystrica pôsobil spolu s Danielom Kováčom, Bučkom, Ďuricom, Chvostekom a Čipkom.

Po potlačení povstania, patrilo k skupine, ktorú viedol mjr. Daniel Kováč. Mali prejsť z obkľúčenia cez hory a preniesť finančnú hotovosť, vysielaciu a vojenské matriky. Spolu išli cez Kozí Chrbát, na Prašivú, cez Chabenec na Ďumbier, kde asi v polovici cesty sa rozdelili. V horskom masíve pri Prašivej našiel skrýšu, kde našli úkryt aj Husák, či ev. farár Bortel, ktorý sa stal neskôr poslancom za KSČ. S Husákom sa dobre poznal už od vysokoškolských čias. Nielen on, ale aj jeho manželka s dcérou sa museli skrývať v horách. Medzitým 16. októbra 1944 zabrali nemeckí vojaci evanjelickú faru v Púchove a ubytovali sa v školách, aj evanjelickej škole v Púchove.

Jeho manželka neskôr na falošnú legitimáciu prišla k svojim rodičom aj s dcérou do Koštian, ale on ostal v horách. Bol zajatý, ale predsa sa nakoniec takmer po roku vrátil domov. Do Púchova sa vrátil až s oslobodenými vojskami 2. mája 1945.

Za svoju činnosť počas SNP mu boli udelené mnohé vyznamenania. Na toto sa však po roku 1948 nebral ohľad.

Po vojne začal opäť verne pracovať v cirkevnom zbore. Čas pre zborovú prácu a aj verejnú službu trval do roku 1948. Škodáček bol tiež aktívny ako predseda revolučného okresného národného výboru v Púchove v rokoch 1945 až 1948.

Po vojne založil Peter Škodáček v Púchove pobočku Demokratickej strany a bol jej predsedom. V období po vojne bol na krátky čas členom zboru povereníkov. V máji 1945 bol zvolaný

Dr. Lettrich a Peter Škodáček.

celoslovenský zjazd Demokratickej strany do Martina. Na tomto zjazde bol zvolený za predsedu Lettrich. Napriek tomu, že Škodáček agitoval v podstate proti Ursínymu, vzťahy, ktoré mali medzi sebou Ursíny a Škodáček zostali stále kolegiálne, ale o nejakom hlbokom priateľstve sa nedalo hovoriť.

14. apríla 1947 ho SNR schválila za predsedu Úsporného a kontrolného výboru SNR. Bol aj členom rozpočtového výboru SNR. V rámci Ústredných ustanovizní bol tiež predsedom sociálneho výboru. Ako predseda riešil sociálnu a zdravotnú poisťovňu. Sociálna oblasť bola oblasť, kde veľmi blízko spolupracoval s ľuďmi, ktorí mali blízko k sociálnym hodnotám. Teda aj k ľuďom z komunistickej strany. V tomto období si však komunistická strana dláždila svoju cestu k moci. Táto cesta šla aj cez zbavenie kompetencii Slovenských orgánov.

Na zasadnutí pléna 16. júla v roku 1946 na 19. schôdzi pléna Slovenskej národnej rady pri rozprave o tejto dohode kritizoval Škodáček predsedu vlády Klementa Gottwalda za nesplnenie

sľubov z Košíc z jari 1945. Týmto prejavom si Škodáček dovolil kritizovať komunistov v ich jednom z kľúčových bodov na ceste k uchopeniu moci.

Ďalší zápas o demokraciu sa viedol pri povereníctve vnútra – teda neuniformovanej Národnej bezpečnosti, ktorú chcela ovládnuť KSS. Aj v tomto zápase bol Škodáček silne zainteresovaný. Postavil sa proti svojvôli Zboru národnej bezpečnosti a volal po zachovaní objektivity pri posudzovaní prekročenia zákona.

Po februárových udalostiach sa 12. marca 1948, kedy sa konalo prvé zasadnutie SNR po februárovom prevrate, zriekol mandátu dobrovoľne. Bolo to oficiálne zo zdravotných dôvod, ale za týmto vzdaním mandátu bolo vlastne protest proti vládnucej moci.

Komunistická moc sa veľmi rýchlo vysporiadala so svojimi oponentmi. Medzi nimi bol aj Peter Škodáček. Peter Škodáček bol prvým evanjelickým farárom, ktorý bol zaistený komunistickou štátnou mocou, nebol však prvý odsúdený.

V hľadáčiku komunistickej štátnej moci bol z rôznych dôvodov. Ako poslanec za demokratickú stranu otvorene kritizoval na pôde SNR druhú a najmä tretiu pražskú dohodu. Bol aktívny protifašistický bojovník so silným cítením. Napriek tomu, že mu bola ponuka vstupu do KSC, tak túto ponuku odmietol. Osobne sa poznal a priatelil s čelnými predstaviteľmi DS.

Peter Škodáček bol trikrát vo vyšetrovacej väzbe. Prvé zaistenie sa udialo už v apríli 1948. 7. apríla 1948 bol daný príkaz na jeho zatknutie. Je ťažké definovať, v akom časovom horizonte väzba prebiehala, pretože v čase, keď bol druhý a tretí krát zaistený, stále ešte prebiehalo vyšetrovanie ohľadom prvej veci, prípadne druhej veci.

Je ťažké špecifikovať koľko dní strávil vo vyšetrovacej väzbe. Prvé zaistenie sa týkalo podozrenia, „že sa dopustil zločinu prípravy úkladov proti republike tým spôsobom, že sa spojil s Dr. Thurzom a spol., ktorí boli hlavní vedúci ilegálnej organizácie na Slovensku.“ Išlo o toho istého Thurzu, ktorého Škodáček chodil navštevovať do Ilavskej väznice počas Slovenského štátu. Išlo o to, že od septembra 1947 bol Škodáček predsedom okresnej odbočky čs. spoločnosti v Púchove. A práve cez predsedníctvo ho spájali s touto skupinou. Dokonca Škodáček mal figurovať a byť akousi spojkou medzi Thurzom a vidiekom, t.j. medzi založenými odbočkami čsl. spoločnosti. Navyše mu bolo vyčítané, že ako predseda Úsporného kontrolného výboru SNR mal zabrániť protištátnej činnosti a snahe

o podvrátenie štátnej meny. Okrem toho podľa svedkov bol charakterizovaný ako človek, ktorý „mal vysoký životný štandard“. Bol obviňovaný, že sa stal spolumajiteľom importnej a exportnej firmy „Perfekta“ v Bratislave, ktorej spoločníkmi boli, Brešťák a kapitán Thurzo. Záhumenský, ktorý bol riaditeľom sedliackej banky.

V zápisnici z vyšetrovania z 8. apríla 1948 sa konštatuje, že vypočúvaný všetko tvrdošijne popieral a bude potrebné ďalšie dokazovanie pre získanie podrobnejšieho svedeckého materiálu. Opak mu nebol priamymi svedkami potvrdený dostatočne napriek tomu, že vo vyšetrovacej väzbe strávil dva a pol mesiaca.

Toto vyšetrovanie prebiehalo s patričnou propagandou na verejnosti. Noviny „Lud“, patriace Strane slovenskej obrody, 26. mája 1948 uverejnili správu, ako vraj predstavitelia bývalej Demokratickej strany „zámerne a zákerne útočili na najcitlivejší nerv obnovej Republiky, na našu menu“. Rázne opatrenie proti tým, čo by azda mohli byť „nápomocní pri poškodzovaní čs. meny a ktorí mali účasť na krádežiach národného majetku“, bolo ich zatknutie. Biskup Fedor Ruppeldt okamžite pustil do zápasu za jeho prepustenie z vyšetrovacej väzby. Zatknutie Škodáčka prebiehalo v čase, keď Evanjelická cirkev a.v. na Slovensku spolu so „Spoločnosťou priateľov Lužice“ z Prahy, organizovali v roku 1948 príchod detí lužických Srbov z Nemecka, ktorí mali stráviť zotavovací – rekreačný pobyt v Československu. Peter Škodáček bol vtedy predsedom sociálneho odboru Ev. cirkvi a on prakticky organizoval túto akciu.

Deti mali byť umiestnené najmä v Čechách, okolo 500 detí malo byť umiestnených na dobu troch mesiacov na Slovensku, v sirotincoch, v rodinách a v letných táboroch. Peter Škodáček mal úplný prehľad o každej záležitosti, preto biskup Fedor Ruppeldt žiadal jeho okamžité prepustenie.

Škodáček bol nakoniec prepustený z väzenia, takže mohol dokončiť túto akciu. Takže z tohto dôvodu nebol ako prvý odsúdený komunistickou mocou. Ale na jeho odsúdení sa pracovalo... Ale hoci opäť pracoval, ale bol bez štátneho príspevku (kongruy). Tento príspevok nedostával viac ako desať mesiacov.

Ďalšie trestné oznámenie na Škodáčka bolo vydané 23. júla 1948. Týkalo sa zneužitia úradnej moci. Škodáček bol obvinený, že ako predseda ONV v Púchove sa dopustil v mesiaci jún 1947 vo funkcii predseda ONV v Púchove zneužitia úradnej moci. Išlo o to, že vydal príkaz stanici SNB Púchov, ktorá vyšetrovala rušenie obecného

mieru. Toho sa mal dopustiť Jozef Čerňava z Dohnian (Dohňán), okr. Púchov. Peter Škodáček ako predseda ONV stanici SNB Púchov nariadil, aby zastavila akékoľvek trestné pokračovanie proti obvinenému Jozefovi Čerňavovi. Stanica SNB príkaz poslúchla a v ďalšom vyšetrovaní voči Jozefovi Čerňavovi nepokračovala. Išlo o to, že Jozef Čerňava dňa 24. mája 1947, večer v hostinci u Antona Lešku v Dohňanoch pred viac občanmi vykrikoval, že „Luteráni a židi obesili Tisu.“ Škodáček vysvetľoval svoje rozhodnutie tým, že Jozef Čerňava sa prišiel ospravedlniť a prosil, aby mu bol čin odpustený. Škodáček túto vec vnímal viac ako prehrešok proti dobrému spolunažívaniu medzi katolíkmi a evanjelikmi. Pred vyšetrovateľom argumentoval tým, že keby odsúdil Jozefa Čerňavu, tak by robil zbytočné trenice medzi konfesiami. V tejto veci vyšetrovanie nepokračovalo a Škodáček bol zbavený obvinenia.

Nakoniec bol odsúdený preto, že neoznámil trestný čin. Zaistený v tretej veci, kvôli ktorej bol aj odsúdený, bol 4.6.1949. Vyšetrovaný bol zrejme na slobode. Lebo ešte 18. septembra 1949 vykonal krst v Púchove. Po tomto termíne už nebol v Púchove aktívny vôbec. Je ťažké definovať, koľko dní strávil vo vyšetrovacej väzbe kvôli tejto veci. Dňa 5. októbra 1949 bol zaistený znovu.

O dôvode jeho zaistenia píše Ľubomír Feldek v Žilinskej knihe: „Na púchovskej stanici ho jedného dňa oslovil človek, ktorý, tvrdil, že prišiel za Západu s dôležitým poslaním a nemá peniaze. Pán farár Škodáček mu dal tisíčku a hoci mu bolo jasné, že je to provokatér – pustil ho z hlavy, bolo pod jeho dôstojnosť ísť to udať. O pár dní ho zatkla štátna bezpečnosť a za to neudanie provokatéra bol odsúdený na päť rokov – nikdy sa už nemohol vrátiť k svojmu kňazskému poslaniu.“

Zápisnice z vyšetrovania a súdne protokoly hovoria o tom, že začiatkom decembra 1948 cestoval Škodáček do Modry. Kým čakal vlak na stanici v Púchove, tak k nemu prišiel Kmošena, ktorý pricestoval s nejakým neznámym človekom vlakom zo Záriečia. Neznámy mu bol predstavený ako „kapitán“. Kým Kmošena išiel kúpiť lístky, tak sa Škodáčkovi neznámy prihovoral. Snažil sa ho vyprovokovať k tomu, aby sa evanjelickí farári organizovali proti režimu, prípadne ušli za hranice.

Tieto provokácie Škodáček ignoroval. Je to zrejmé podľa jeho výpovede: „Keď videl, že som mnou nie je o takýchto veciach reči, tak mi povedal, že sa sklamal vo mne, pri čom siahol do zadného

vrecka nohavíc, odtiaľ vytiahol pištoľ a povedal mi, že on je síce v mojej moci, ale zároveň mi podotkol, že i ja som v jeho moci. Ako vysvetlenie mi na to povedal, že v prípade, že by som ho prezradil, by sa stalo so mnou a s mojou rodinou to, čo sa v takýchto prípadoch stalo s už viacerými osobami.“

O skutočnosti, že tento človek mu hrozil pištoľou, vypovedal aj pred vyšetrovateľmi aj pred súdom: „To, že som tohto človeka nešiel hlásiť bezpečnostným orgánom bolo z toho dôvodu, že som sa obával, že by mohol splniť svoju hrozbu a tomu som sa chcel vyhnúť.“ Za skutok neohlásenia agenta bol odsúdený 2. decembra 1950 v súdnom procese aj s Maximiliánom Marmorsteinom, Oskarom Kustom, Dr. Pavlom Haluškom a Pavlom Kmošenom. Bol odsúdený za zločin neoznámenia trestného činu pod paragrafu 35, ods. 2, zák. č. 231/ 1948 Sb.

Z rozsudku tiež vyplýva, že Škodáček nemohol vedieť, či sa jedná o agenta cudzej špionážnej zahraničnej služby. Čo bolo vnímané ako poľahčujúca okolnosť. Proti tomuto rozsudku sa odvolal. Ale najvyšší súd potvrdil rozsudok s tým, že aj dĺžka trestu je správna vzhľadom na to, že sa jedná „o bývalého exponenta DS, zásadného odporcu ľudovodemokratického zriadenia.“

Je smutné, že v tomto ťažkom čase predstavitelia generálnej cirkvi Škodáčkovi nepodali pomocnú ruku. Bol bez príjmu od generálnej cirkvi. Navyše, keď žiadal o podmienené prepustenie, tak zo Slovenského úradu pre veci cirkevné prišlo zamietavé stanovisko s tým, Škodáček bol označený ako človeka „s výbojnou a vypočítavou povahou, ktorá si vedela získať medzi občanmi dosť veľký vplyv.“

Na druhej strane Cirkevný zbor v Púchove žiadal petíciou prezidenta o udelenie milosti pre svojho zborového farára. Tiež boli aj iní ľudia. Takí, ktorí sa ho zastali. Smutné je to, že oni kvôli tomu, že pozdvihli hlas proti nespravodlivému uväzneniu, sami sa dostali do väzenia. Napríklad Pavol Neckár, generálny sekretár evanjelickej cirkvi a. v., bol postavený pred súd 16.2.1951. „Príčinou jeho zaistenia a následného odsúdenia bolo, že od januára do marca 1949 zostavil a dal vytlačiť rukopis schematizmu evanjelickej cirkvi a. v. na Slovensku. V Schematizme uviedol mená niektorých svetských funkcionárov cirkvi, ktorí boli buď odsúdení (Ján Ursíny, Ján Tomášek, Pavel Fábry, Peter Škodáček), alebo emigrovali (Samuel Belluš, Juraj Slávik).“

2.12.1950 po vynesení rozsudku bol premiestnený z vyšetrovacej a zaistovacej väzby do Leopoldova. Z určitého pohľadu nastali pre neho ľahšie časy. Pavol Uhorskai kontrast medzi vyšetrovacou väzbou a väzením opisuje takto: „Vo výkone trestu už platia určité predpisy, vládne aký taký poriadok, zatiaľ čo vo vyšetrovacej väzbe vládne absolútna zvoľňa vyšetrovateľov, ktorí sú si sami zákonom voči vyšetrovaným.“

Každopádne väzenie bolo veľmi ťažké. O tom svedčia slová Petra Škodáčka: „Keď chce človek prežiť, zje hocičo. Zjedli sme v Leopoldove fazuľu, aj keď v nej škripali kamienky.“

Vo väzení sa zblížil s ľuďmi, s ktorými predtým nebol až tak moc priateľsky spriaznený. Určitý prejav priateľskej náklonnosti Škodáček prejavil počas väzby v Leopoldove Ursínymu, ktorý bol v rovnakom čase zatvorený. Ursíny si spomína, keďže Škodáček mal na starosti chov sliepok, tak pre nich odložil niekoľko vajíčok, aby vážnom aspoň trochu spríjemnil väzenský život.

Peter Škodáček bol odsúdený na 5 rokov väzenia, za vlastizradu. Po troch rokoch bol prepustený z väzenia s podmienkou straty občianskych a kňazských práv, ako aj so zákazom vstupu do Púchova, Bratislavy a Bratislavského kraja. V deň, keď mal by prepustený z väzenia, teda 12. augusta 1952, tak ho mu navrhli spoluprácu. Keďže odmietol zostal zadržaný ďalej.

O tomto pobyte, ktorý trval po skončení trestu, Škodáček hovoril na schôdzi predsedníctva cirkvi s postihnutými farármi, ktorá sa konala 11. februára 1969 vo Zvolene. Z väzenia sa dostal 5. októbra 1952, kedy bol prepustený na slobodu. V roku 1953 sa nastáhoval k svokrovcom v Košťanoch nad Turcom.

Ale utrpenie pokračovalo ďalej. Po skončení väzenia mu úrady posielali účty na preplatenie nákladov za stravu a ubytovanie, keď bol vo väzení. V roku 1968 bol obnovený súd, ktorý ho oslobodil, bol vyhlásený za nevinného a tiež ako forma rehabilitácie mu bola poukázaná finančná náhrada zo strany štátu. Toto oslobodenie prišlo veľmi neskoro. Bola to tvrdá skúška, prekonal ju, ale s následkami na zdraví.

Keď Škodáček už nemohol vykonávať kňazské povolanie, prešiel rôznymi inými zamestnaniami. Bol kuričom v Slovakofarme od roku 1952 - 1954, potom referentom Slovenského fondu výtvarných umení v Martine 1954 - 1956.

Zamestnával u akademického maliara Štalmacha v Liptovskom Mikuláši, kde prevádzal obnovy a reštauračné práce na maľbách

v rôznych kostoloch v rokoch 1956 - 1960. Neskôr pracoval ako obchodný cestujúci podniku drobný tovar v Košiciach 1960 – 1965.

Na určitý čas ho prichýlila Zorka Štúrová manželka lekára Ľudovíta Štúra ako kuriča a vrátnika na chate na Makove. Bol vedúcim hospodárskej správy v rokoch 1965 – 1976 na podnikovom riaditeľstve Slovenskej knihy v Žiline, odkiaľ aj išiel na dôchodok. Hoci bol na dôchodku, stále pracoval. Ešte ako 65 ročný sa zamestnal na polovičný úväzok v Matici slovenskej v literárnom archíve.

Zatvorenie nebolo jediné príkorie, ktoré mu totalitná moc spôsobila. ŠtB ho naďalej sledovala aj po prepustení z väzenia. Tieto akcie ŠtB slúžili v podstate k odstaveniu politických nepriateľov. „Povohory s ŠTB“ slúžili nielen k zastrašeniu duchovných a ich odradeniu od „páchania trestnej činnosti“, ale veľmi často aj k diskreditácii duchovných a narušeniu dôvery medzi nimi a veriacimi, poprípade medzi duchovnými navzájom.

Operatívny pracovník bol na Škodáčka nasadený od roku 1954 do roku 1959. Toto sledovanie bolo 12.9.1959 ukončené bez realizácie pre nedostatok dôkazov. Ale takpovediac v hľadáčiku ŠtB zostal aj naďalej.

Dokonca mu bolo ponúknutá spolupráca so strany ŠTB. Navrhli mu, že ak bude spolupracovať, môže byť kňazom. Na čo on, podľa svedectva manželky, nikdy nepristúpil. 9.9.1961 si ho Okresné oddelenie ministerstva vnútra v Martine predvolalo, aby rozpracovali s ním úlohu, ktorú dostali od KS – MV v Žiline s cieľom sledovania bývalých funkcionárov DS. Táto úloha dostala pri ňom krycie meno: „ŠKOLANIK“. V karte, ktorá bola vytvorená na jeho meno je uvedené, že spolupráca s ním bola naviazaná 4.9.1959. Podľa tejto karty vyplýva, že bol v tom čase zamestnaný v Košiciach v spojenom veľkoobchode, kde aj býval a mal možnosť len raz za mesiac dochádzať za rodinou. Lákali ho spoluprácu aj s tým, že bude môcť si nájsť prácu v bydlisku manželky.

Toto sledovanie sa dialo až do roku 1981 podľa rozhodnutia komisie zriadenej náčelníkom S-ŠtB Banská Bystrica. Táto komisia preštudovala materiály SEÚ (SEO FMV) z rokov 1968 pod archívny číslo 88434. V dokumente, ktorý vydala táto komisia o Škodáčkovi, sa konštatuje o Škodáčkovi nasledovné: „V priebehu spolupráce sa menový ako TS neosvedčil, podával len okrajové poznatky, všetky osoby, ku ktorým bol verbovaný hodnotil kladne,

i keď išlo o vyloženie o NO. Bolo tiež zistené, že nemal kladný vzťah k organom MV. V priebehu spolupráce neobdržal žiadnu odmenu. V roku 1968 spolupráca s ním bola ukončená z hľadiska nového zamerania práce orgánov ŠtB.“

Komisia tiež rozhodla, že Škodáček osobný zväzok mal byť uložený do archívu na 10 rokov a pracovný zväzok mal byť zničený. Toto zničenie sa uskutočnilo 21.9.1983. Teda len pár mesiacov pred tým než zomrel.

Dokumenty ŠtB k tejto stránke jeho života sú v Ústave pamäti národa v Bratislave len dva, majú však určitú výpovednú hodnotu. Nakoľko sú pravdivé je otázne, pretože zápisy ŠtB nie sú vždy dôveryhodné, a aj v týchto sú určité zjavné chyby.

Príkoria, ktoré zažil Škodáček boli ťažké aj preto, lebo sa týkali celej jeho rodiny. Jeho manželka, ako učiteľka s poďakovacím listom od Laca Novomeského za účasť v SNP, bola pozbavená učiteľského miesta. Umývala riady v reštaurácii, bola pomocnou robotníčkou v obchode. Keď zistili, že vie nielen čítať a písať, ale aj rátať, tak ju pozvali do učitárne riaditeľstva Zdroja, kde sa vypracovávala na vedúcu všeobecnej učitárne. Dostávala vyznamenania, ale aj napriek tomu bola z kádrových dôvodov pozbavená miesta. Potom robila v sodovkáрни a svoju kariéru ukončila ako vedúca cukrárenskej výroby v pekárňach.

Ich dcéra Jela maturovala na Gymnázium v Martine, ale mala zlý kádrový posudok a tak aj keď zmaturovala s vyznamenaním, na vysokú školu sa nedostala. Urobila si nadstavbovú chemickú školu v Gottwaldove a Čechách jej dovolili študovať. Po zdolaní rôznych prekážok sa dostala sa po rôznych variáciách do Bratislavy na psychológiu, kde skončila s doktorátom filozofie. Týmto príspevkom si chceme uctiť pamiatku brata farára Petra Škodáčka. Platia slová, ktoré o ňom vyslovil Ľubomír Feldek: „Pán farár Škodáček je neprávom zabudnutý slovenský hrdina.“ Vo svojom živote prešiel mnohým, ale vždy vedel o niečom trvalejšom ako je časná sláva, či uznanie. Vedel, o niečom, čo vydrží akékoľvek utrpenie, dokonca aj smrť. Preto si vybral na svoje parte slová básnika Hviezdoslava: „Som atóm, iskra len, lež s jadrom trvalým, zhorím - li na Zemi, nad ňou sa zapálím.“

Jeho životná púť skončila 5. 12. 1983 vo Vojenskom ústave pľúcnych chorôb v Novej Polianke. Pochovaný je na cintoríne v Košťanoch nad Turcom.

Zoltán Antal

**Katarína Čulenová, Alžbeta
Rajčanová, Radka Wagerová**

Príbeh sa začína menom Juraj Sclavus Kindernay, ktorý bojoval v armáde rakúskeho cisára proti Turkom v 16. storočí. Za zásluhy mu cisár Ferdinand I. udelil zemiansky titul, erb namaľovaný na psej koži a kúriu v Nemeckej. Originál erbu majú momentálne jeho príbuzní v Amerike. Mal štyroch synov, ktorí boli významnými ľuďmi. Zastávali profesie ako farár, riaditeľ nemocnice a podobne. Potomkovia Juraja Kindernaya sa veľmi zaujímajú o históriu ich rodu. Žijú v malej dedinke neďaleko Banskej Bystrice – v Nemeckej. Najviac sa rodom samotným však zaoberá historik Martin Lokša, ktorý vlastní dokonca aj niekoľko významných predmetov. Tieto predmety pochádzajú z 15. storočia, ktoré dostal spomínaný bojovník Juraj Kindernay ako dar. Starý otec nášho hrdinu Zoltána – Ondrej Kindernay, sa narodil v roku 1849 a patrila k tomuto rodu. Bol veľmi podnikavý a vlastnil mnoho majetkov. Bol staviteľ domov a vďaka tomu objavil, že má na svojich pozemkoch kvalitnú pôdu. Vybudoval si tam preto tehelňu. Fungovala asi do roku 1900. Nemal žiadneho syna, len dcéry. Najstaršou dcérou bola mama nášho hrdinu Zoltána – Ľudmila Antalová rod. Kindernay. Keď sa vydala, o rodinu sa začal starať jej manžel Ján Antal. Začína sa teda písať život rodiny Antalovcov. Ján Antal bol richtárom. Stal sa majiteľom rodinnej tehelne, ktorú mali vedľa domu a vybudoval pri nej aj strojovú výrobu.

Manželka chodila najímať robotníkov do Talianska a na Balkán. Keď prišla vojna, spojenci začali bombardovať tehelňu aj neďalekú rafinériu, ktorá dodávala pohonné látky Nemcom. Jedna bomba im však spadla aj do záhrady. Mama Zoltána zomrela na následky šoku 24.8. 1944. O štyri roky neskôr ho opustil aj otec. Zomrel mu presne 23.11. 1948. Majetky zdedili jeho deti, medzi nimi aj Zoltán. Jedna hrdinova sestra bola vydatá v Miškovci v Maďarsku. Na svet prišiel v roku 1908. Vyštudoval stavebnú školu v Košiciach a neskôr v Ostrave. Stal sa stavbárom. Mal dvoch bratov, jeden zostal pracovať na poli a druhý sa vypracoval na bankára. Zoltán

bol neskôr zamestnaný na Mestskom úrade v Banskej Bystrici ako vedúci odboru pre výstavbu. Bol veľmi nekonfliktný a dobre vychádzal s ľuďmi. Svoj podiel mal aj na stavbe fontány v Banskej Bystrici. Jeho život sa doposiaľ točil len okolo stavbárčiny a rodinnej tehelne. Vstúpila doň ale aj žena, Elena, ktorú si vzal 11.11. 1936. V dome zatiaľ bezdetného manželského páru s nimi bývala aj kamarátka manželky. Prvá dcéra Elena sa im narodila 13.2.1938. Syn Pavel prišiel iba dva roky po nej, 30.5. 1940. Janka, ktorá nám prerozprávala príbeh, 2.4.1949 a posledná dcérka Alexandra 6.1. 1952. V tomto období predali tehelňu a postavili si rodinný dom.

V Maďarsku medzičasom vypukla protikomunistická revolúcia (rok 1956). Bol to čas, kedy ŠTB prenasledovala každého, kto mal v Maďarsku príbuzných alebo čokoľvek s ním spoločné. Pod drobnohľad sa tak dostala aj rodina nášho hrdinu, ktorého sestra bola stále v Maďarsku. Ved' tajná polícia musela vykazovať činnosť aj v ČSR. Samotná pani Janka Šípošová, ktorá nám rozprávala o svojom otcovi Zoltánovi, na to spomína ťažko, napriek tomu, že vtedy len začínala chodiť na základnú školu: „Ja si to pamätám, viem si predstaviť tú situáciu, že po tej kontrarevolúcii, neviem či to bolo rok, dva, ale otcova sestra prišla na Všetkých svätých na hroby. A vybavuje sa mi, že sedeli - ona, moja mama a ostatné ženy z rodiny a rozprávali sa o kontrarevolúcii. Pre mňa bol vtedy najväčšou záhadou Dedo Mráz. Bolo to pre mňa niečo neznáme, lebo mama bola veľmi nábožensky založená a my sme mali Ježiška a Mikuláša a v škole zrazu bol Dedo Mráz

„Jedno ráno odišiel otec do práce a keď sa vrátil, sprevádzali ho neznámi muži, s ktorými ako hovoril, opäť riešil tehelňu“, spomína dcéra Zoltána. Bola to však len zámienka, lebo otca už dávno viedli ako triedneho nepriateľa. Okrem toho, že bol inteligentný a mal svoje názory, ktorých sa nevzdával, bol aj zámožný. Ľudia ho mali radi a najmä o ňom bolo počuť. Napriek tomu, že ho po pár rokoch na úrade začali preradovať na horšie miesta, zostal veľmi aktívny. To komunistom samozrejme vadilo. Samozrejme im prekážalo aj to, že tehelňu predal a za peniaze si postavil dom. Všetky jeho vlastnosti a aktivity boli peknou zámienkou pre jedného ich rodinného známeho. Dom sa mu pozdával, bol komunistom a zobrať Zoltánovi bývanie by nebolo také zložité, keďže sa netajil tým, že nemá rád komunistov. Vystupoval ako rozvracač a odporca komunizmu.

Fotografia, ktorú poslala rodina Zoltánovi na Pankrác dňa 5. 11. 1959

Koncom 50-tych rokov Zoltána odsúdili na 5 rokov väzenia a stratu občianskych práv. Napriek tomu však jeho dom nezískali, keďže v liste vlastníctva bola uvedená aj jeho manželka a tú nemali z čoho obviniť. Zvyšné majetky im však zobrali. Najstaršia dcéra hrávala v ochotníckom divadle so sudcom, ktorý otca súdil. Deň pred pojednávaním prípadu jej oznámil, že nevie, aký bude rozsudok. Vraj ho dostane v obálke krajského výboru. O odsúdení rozhodovala, ako vieme, totiž komunistická strana a nie súdy. Obhajcom Zoltána bol advokát doktor Peťko, ktorý bol ich rodinný známy. Fakty boli zmanipulované, rozsudok nespravodlivý. No pri autentickom príbehu a uvedomení si tej nepravosti, človeku prebehne mráz po chrbte. So slzami v očiach spomína dcéra okrem otca najmä na svoju matku: „Nielen tí väzni, čo boli odsúdení, trpeli, ale ja si myslím, že moja mama trpela viac a ešte k tomu nás musela uživiť. Ja si myslím, že ona si zaslúži minimálne rovnakú pozornosť.“

Zoltánov súd prebiehal v Banskej Bystrici. Po súde ho prepravili do väzenia na Pankráci. Tam ochorel. Operovali ho vo väzení. Na tú dobu robili veľmi zvláštnu operáciu. Transplantovali mu močový mechúr a z čreva mu vytvorili náhradný. Z Pankráca ho presunu-

li do Příbrami, kde boli najprísnejšie strážení väzni. Tam za ním nemohla ísť ani rodina. Jedinou výhodou oproti väzeniu v Pankráči bola v Příbrami lepšia strava a keďže bol vážne chorý, nemusel vo väzení pracovať. To ale nemohlo vykompenzovať utrpenie, ktoré na tých miestach prežíval. Jeho posledným miestom presunu bolo väzenie v Mírove.

Jeho manželka predtým, ako ho zavreli, nepracovala, ale starala sa o rodinu. Po jeho uväznení sa však musela zamestnať. Nechceli ju ale nikde prijať. Bola veľmi obetavá, šikovná, vedela variť, piecť, šiť... Bola aj vzdelaná, ale bola povolaním manželka a matka, čo bolo pre tú dobu prirodzené, až kým neprišli komunisti. Nakoniec sa zamestnala ako upratovačka v tlačiarňi. Do práce so sebou musela brávať aj svoju dcéru, pretože ju nemala kam dať. Bolo jedno, či chodila upratovať ráno alebo večer. Haly boli špinavé od oleja, čierne od farby. Mladšiu dcéru poslala k svojej sestre do Bratislavy, lebo vtedy začínala chodiť do školy. Urobila tak preto, aby na ňu toho nebolo priveľa. Staršia dcéra sa časom vydala. Matke tým pomohla. Syn chodil na nadstavbovú stavebnú školu v Lučenci, kde býval na internáte.

Otca mu zatvorili pred koncom školského roka a aby zmaturoval, tak mu do maturít nič nepovedali. Chvilu bol zamestnaný, ale následne išiel na dva roky na vojnu. Od otca nemali príjem. Bez blízkych by zahynuli, aj keď mama detí pracovala. Dostávala však nízky plat. Bývali s nimi aj jej rodičia, čo výdavky ešte zvyšovalo. Našťastie mali veľa priateľov, ktorí mali Zoltána radi. Takže ochotne pomohli, či im podarovali tvaroh alebo zavolali na zabíjačku. Bolo to krásne gesto a oni si ho neskonale vážili. Bez pomoci ľudí by to nešlo, práve to je paradox tej doby. Vo veľkej časti sveta a aj u nás zúril komunizmus, ale ľudia boli stále dobrí, priateľskí. Manželka Zoltána tým, že bola zručná, pracovitá a pedantná, tak si vedela ako tak zariadiť život aj v takejto ťažkej životnej situácii. Pomerne často ale bola na pokraji zúfalstva. Čo sa naplakala, nikto nevie. Bola hlboko veriaca. Bez svojej viery by to asi nezvládla.

Zoltán si neodsedel celý trest, pretože v roku 1965 bola amnestia a rozdeľovali väzňov do troch skupín - tých, ktorých prepustia, tých, ktorých určite nie a tých, ktorých možno. Zoltán bol chorý, takže sa automaticky ocitol v prvej skupine. Nechceli, aby väzni umreli vo väzení. Pri odchode museli podpísať papiere, kde sa písalo, že nikdy nebudú nikomu rozprávať o hrôzach, ktoré tam zažili.

Napriek tomu, že ho pustili, sa neustále vnútorne bál opätovného nespravodlivého zatknutia a týrania. Jeho dcéra si pamätá chvíle, keď sa otec veľmi hneval. Bola vtedy pubertiačka, keď jej mama stále počúvala vysielania zo zahraničia v rozhlase. Práve z toho bol otec taký vyvedený z miery. Bál sa toho, že ich niekto udá a on by šiel späť do basy. Tí, ktorých znovu zatkli, si museli odkrútiť celý pôvodný trest a ešte aj nový.

Zoltánova manželka začala šiť. Zamestnala sa vo výrobnom družstve Vzorodev, kde pracovali krajčírky, čo chodili k ľuďom domov na objednávku. Po otvorení predajne v Banskej Bystrici tam dostala miesto. Pracovala v nej až do svojho dôchodku. Zoltán už nerobil nikdy. Prišiel ako invalid. Dostával invalidný dôchodok, ale veľmi nízky a ešte z toho každý mesiac posielal nejaké peniaze do väzenia, akoby splácal štátu dlh, keďže tam vtedy nemohol pracovať, „štát ho živil“. Udalosti v rodine poznačili aj deti. Nevedeli, čo majú povedať na začiatku školského roka, keď sa ich pani učiteľka pýtala na to, čo robia ich rodičia. Hanbili sa povedať pravdu, že otec je vo väzení. Deti nevedeli, prečo je to tak. Právo a neprávom nerozlišovali. Keď sa ich otec vrátil z väzenia, ani o tom nerozprával. Bol vtedy začiatok jari. Jeho dcéra na to spomína hmlisto a zároveň so smutnou presnosťou: „Prišiel ráno, nešiel domov. Bál sa, išiel do záhrady a až potom vošiel dnu. Mal oblečený sivý štrikovaný sveter z angorskej vlny, úplne šedivý. Už nikdy sme sa nedokázali rozprávať tak ako predtým. Jediné slová, čo sme prehodili boli typu - Čo budeš obedovať? Spomína aj na túto udalosť: V roku 1968, keď to vyzeralo nádejne, že sa aj niečo zmení, vysielali v televízii rôzne rozhovory. V jednej z relácii bol bachár, ktorý pracoval na Mírove. Zoltán, ktorý už vtedy nemal nohu, tento program pozeral. Dozorca sa vyjadroval, že on nikdy na žiadneho väzňa ruku nepoložil. Vtedy sa Zoltán rozzúrila, vyskočil, zahnal sa barlou a vykrikol: „Ty kurva!“ Našťastie nerozbil televízor, lebo na nový by nemali. To bolo asi jediný raz, kedy Zoltán vyšiel zo svojej kludnej povahy. Bol to vždy muž pokojný, priateľský a ochotný pomôcť každému, či už dobrovoľným hasičom alebo susedom.

Po návrate z väzenia mu lekári diagnostikovali rakovinu a mal scčernenú nohu. Bol naozaj vážne chorý. Výsledok väznenia. Dostal embóliu, ale vtedy sa to ešte nevedelo. Myslel si, že dostal infarkt. Nechcel ísť do nemocnice, chcel zomrieť doma. Nezomrel, len mu scčernela noha. Jeho stredná dcéra bola práve na vysokej škole.

Nikto jej nedal vedieť, že jej otec je v nemocnici. Len náhodou išla do Bystrice a až tam zistila, že jej otec je hospitalizovaný. Šla ho ihneď navštíviť. Ležal tam na nízkom lôžku, mal hrozné bolesti, čiernu nohu až nad koleno. Lekári si žiadali podpis od jeho manželky na amputáciu nohy, aby ho zachránili. Doma však mali pokazený telefón.

Z nemocnice preto museli zavolať susedom, aby zalarmovali jeho ženu. Rodina ho zatiaľ čakala, kým lekári vykonávali amputáciu. Vrátil sa domov v hroznom stave. Schudol, bol úplne priesvitný. Pustili ho krátko pred Vianocami, aby mohol stráviť Štedrý deň so svojou rodinou.

„Je to tragické, že som nemala ani desať rokov, keď ho zobrali. My sme mali s otcom ako deti veľmi pekný vzťah. Mama vždy robila, čo bolo treba. Prala, varila, žehlila, starala sa o nás s láskou. Otec, hoci bol aj zamestnaný, sa nám veľa venoval. Začiatok nedele si pamätám. S mladšou sestrou sme lenivo a pokojne ležali ráno v posteli a on si k nám sadol a čítal rozprávku. A to sa stalo pravidlom. Vždy o ôsmej ráno bola rozprávka. Potom sme išli do kostola, do parku, kde boli koncerty. Domov sme prišli na obed. Mama nám nabalila koláče, buď jablkové alebo tvarohové pité. To sme mali zabalené na cestu a išli sme s otcom do kina. Čiže celú nedeľu sme boli s ním. Bral ma so sebou aj do práce, do kancelárie. To som nevedela pochopiť. Bolo to ešte predtým, než som chodila do školy. Bol tam písací stroj a mňa to fascinovalo. Chcela som písať a on mi to dovolil. Písala som písmená a videla som, ako sa pretláčajú na papier. Fascinovalo ma to. Dala som mu to, aby mi prečítal, čo som napísala. Keď mi povedal, že nič, nevedela som to pochopiť. Boli sme neuveriteľne prepojení, rozpovedala nám so smútkom v hlase jeho prostredná dcéra Janka Šipošová. „Potom ho zobrali a keď sa vrátil, už sa to nedalo nadviazať. Ja som ho nevedela osloviť „otec“. Viete si to predstaviť? Ja som ani len netušila, ako ho mám osloviť. To zazlievam najviac tým komunistom, že nám ho vzali. Celého. Hoci sa o nás zaujímal, náš vzťah sa veľmi zmenil. Mne bol ešte na stužkovej, ale mojej mladšej sestre nie. Zomrel deň predtým“, so slzami v očiach dokončila.

Zoltán zomrel v roku 1971. Jeho úmrtie bolo veľmi symbolické. Jeho dcéra opäť spomína. Tentoraz na jeho posledné chvíle: „Mal protézu, ale nerád ju nosil. Pokiaľ nešiel niekam, kde ju potreboval, chodil len na barlách. No a v ten deň, keď zomrel, išiel objednať

uhlie, lebo sa kúrilo koksom. Išiel k svojmu lekárovi, dal si predpísať lieky, potom šiel objednať spomínaný koks a napokon prišiel domov. Moja mama vtedy ešte robila. Žila s nami stará mama. S otcom bývali doobeda sami doma a zdržiavali sa v kuchyni, aby sa nemíňalo veľa paliva na kúrenie. A potom poobede, keď už sme mali prísť z práce a zo školy, tak mal ísť otec zakúriť. Lenže starej mame sa v ten deň zdalo, že mu to nejako dlho trvá. Išla ho hľadať a našla ho v kúpeľni. Zomrel postojacky na infarkt. Je mi to znamením, že ani vtedy nepadol. Stromy zomierajú postojacky.“

Ešte v ten deň, keď Zoltán zomrel, našla jeho prostredná dcéra na písacom stole nejaké plány, ktoré tam mal rozložené. Na pohrebe otca prišiel JUDr. Petko za ňou a odviezol ju do kancelárie. Dozvedela sa, že jej otec požiadal v roku 1968 o rehabilitáciu, ale papiere boli stále u advokáta. Vraj to nemá význam, lebo na súde sú stále rovnakí ľudia. Staršia dcéra sa na túto tému nerada vyjadruje. Bola tým postihnutá celá rodina a ona to znášala veľmi ťažko. Zmaturovala, ale nezobrali ju na vysokú školu na herectvo. Potom sa jej s veľkým úsilím podarilo zamestnať v televízii, odkiaľ ju však vyhodili. Vyšla sa, pokiaľ bol jej otec vo väzení, lebo ju nikde nechceli zamestnať. Jediné, čo jej skutočne zostalo, je vyblednutá fotka, kde je Zoltán s jej dcérami dvojčikami. Bolo to v roku 1966, krátko po tom, čo sa vrátil z väzenia. Prostredná dcéra chodila na strednú všeobecno-vzdelávaciu školu. V roku 1967 zmaturovala, vďaka čomu sa dostala na vysokú školu. Bolo to pre ňu uvoľnenie.

Potom však prišla normalizácia a začala mať na vysokej škole problémy. Okolo 70.-teho roku ju vyhodili. Odvolala sa a prihlásila na externé štúdium. Doštudovala externe za podpory známych. Na skúšky chodila dokonale pripravená. A nakoniec sa jej v roku 1973 po šiestich rokoch štúdia podarilo školu dokončiť. Zamestnala sa na psychologickom pracovisku.

Pán Anton Srholec ju zavolať do Konfederácie politických väzňov Slovenska, kde založili Sekciu deti politických väzňov pri Mestskej organizácii Bratislava. Až cez neho sa dokázala zamýšľať nad všetkými udalosťami, týkajúcimi sa jej otca. Dovtedy o tom nechcela ani počuť. Predsa len ide o veľmi citlivú tému. Aj ona prekonala operáciu močového mechúra. Začala rozmýšľať, že jej otec po operácii vo väzení nikoho nemal. Keď o tom vravela, aký zvláštny zákrok jej otec podstúpil, tak sa dozvedela, že to tak oni „skúšali na väzňoch“.

Študentská práca z projektu Nenápadní hrdinovia

K 70. výročiu súdneho procesu Albert Púčik a spol.

Ondrej Fronc

Milí prítomní, blízki aj vzdialení,

dovoľte mi vyjadriť úctu a vďaku všetkým obetiam socializmu – najmä hrdinom, ktorých si dnes pripomíname. Z tých, ktorí proces prežili, už nie je asi nikto nažive. Môžeme sa prihovárať už len ich potomkom. Následkom jediného rozsudku v tomto monsterprocesе bolo mnoho ťažkých životných príbehov, osobných trápení i rodinných tragédií. Prokurátor Rašla dosiahol pre odsúdených veľmi tvrdé tresty. Môj otec Gašpar Fronc dostal v porovnaní s absolútnymi trestami „v úvodzovkách iba 12 rokov“

Mám pred očami jeden jeho zoznam: Bratislava – Leopoldov – Ostrov u Karlových Varov – Rovnosť – Bory – Nikolaj – Opava – Praha, Pankrác - Nitra

Môže to byť výlet, turistika? Trošku to pripomína bratovu prázdninovú cyklistickú trasu. Len trošku. Sú tam aj zvláštne názvy, ktoré sme dlhé roky nepoznali. Nemohlo sa o nich hovoriť.

Najpriliehavejší názov pre ten dlhý zoznam asi bude = krížová cesta nášho otca. Trvala 10 rokov, alebo presnejšie 3660 dní. 5 x dlhšie ako základná vojenská služba. Nepredstaviteľne dlho od rodiny, známych, životnej lásky, vzdialený vlastne od všetkých a od všetkého okrem Boha. Ten jediný ostal celkom blízko a jemu vďačíme, že my deti tu vôbec sme, lebo nám ho ochránil a požehnal. Konkrétny príklad zvláštnej pomoci je 1 vzácna kniha z rodinnej knižnice, je

na nej razítko väznice „povolené“. A je to latinský omšový misál. Nechápeme, ako to mohlo prejsť, ale mal túto knihu povolenú vo väznici a pomohla mnohým kňazom slúžiť tajné sväté omše. Ešte aj príbuzní mu pomáhali v balíkoch prepašovať do väzenia hostie.

My sme sa ako deti všetci narodili až po otcovom návrate, až potom sa oženil. Máme iba slabú predstavu o tom, čo otec prežil. Veľa otázok ostalo nezodpovedaných. Budem presnejší a úprimnejší, mnoho otázok zastalo ešte skôr - ostali nevyslovené. Áno – k tým našim nevysloveným otázkam mi chýbajú odpovede, a chýbajú tiež od nás slová uznania a vďaka vyjadrené už dospelým jazykom a nie len detským obdivom pri počúvaní zážitkov. Po zmene režimu pri novej slobode sa nám život rozbehol tak rýchlo, že bolo málo času na rozhovory, spomienky, debaty a potom zrazu už čas nebol. Otec zomrel už v roku 93. Takže som nebol s ním na žiadnom stretnutí politických väzňov, nepoložili sme spolu žiaden veniec obetiam. Tieto udalosti a mnohých ľudí spoznávam až po rokoch, keď mi deti odrástli a menej času trávim v práci. Pomaličky dopĺňam kúsok z obrazu tej krížovej cesty z knížiek muklov, zo spomienok spolužiakov, kolegov a hlavne od spoluväzňov, ktorí prežili dlhšie. Som rád, že som dostal od konfederácie politických väzňov príležitosť takýmto spôsobom sa otcovi poďakovať: Náš tatko Gašpar, nevidím Ťa tu v kostole, ale verím, že ma tam v nebi počuješ. Pripomína mi to situáciu z mladosti, keď som čítal lekcii. Tiež som Ťa nevidel. Ale stačilo jedno typické zakašľanie a vedel som, že tam niekde sedíš a počúvaš. Poďakujem Ti pár vetami za tvoju obeť a hrdinstvo, aj za to, čo si možno považoval za zbytočnú smrť 3 mladých mužov, keď sa pridali do nerovného boja s tajnou službou. My ich dnes vidíme ako hrdinov, ktorí sa vzopreli neľudskému systému. Rád som chodil s Tebou na túry, na bylinky a ešte radšej som počúval Tvoje príbehy o opravách električky v Jáchymovskej bani, aj rozprávania Tvojich priateľov, keď sme si mohli prisadnúť ku návšteve ako boli Silvo, Vlado a mnohí ďalší. Otvárali nám oči a spoznávali sme pravdu o socializme. Ako rodičia ste nás s mamkou priviedli do kresťanských spoločenstiev, kde sme mohli duchovne rásť ďalej aj mimo domu počas štúdia. Pozerám občas Tvoju fotografiu z oslavy po odovzdaní vysokoškolského diplomu a Teším sa znovu s Tebou, že aspoň v dôchodku aj oficiálne uznali Tvoju odbornú prácu vynikajúceho elektrotechnika. Tvoje veľké projekty si viem oceniť oveľa viac teraz, keď sa trápiť s mojimi malými servisnými úlo-

hami. Milé sú bratove spomienky na Tvoju obývačku so stovkami kníh, desiatkami krabíc so sušenými liečivými rastlinami s kreslom na čítanie a popolníkom.

Druhé oslovenie „Tatko náš“ chcem adresovať nášmu nebeskému otcovi a poďakovať mu za dobrého pozemského otca, za požehnanie a ochranu celej rodiny, ktoré sme videli po mnohé roky aj vďaka otcovmu prenasledovaniu za vieru. Aj za všetkých úžasných ľudí, ktorých sme mohli vďaka nemu spoznať ale hlavne za dar viery, ktorý nám odovzdal. Ďakujeme aj za mnohé rady a ponaučenia, ktoré sme si vypočuli. Napríklad: môj bohatší kolega sa rovnako trápi so stokorunáčkou ako ja s desaťkorunáčkou. Ako deti sme to nechápali, ako dospelí sme tomu porozumeli.

A na záver by som sa rád poďakoval aj za profesora Kolakoviča, ktorý pripravil otca i veľa mladých na život v socializme i vo väzení. Modlitbu za jeho večnú slávu spojím s prosbou o ukončenie pandémie, lebo kvôli nej sa prihovám takmer v prázdnom kostole. Prosím aj za to, aby sme vedeli odpustiť tým, čo ublížili našim rodičom.

Ďakujem za pozornosť.

(odznelo 20. 2. 2021 v Bratislave – Dlhých Dieloch)

Svedectvo o sviečkovej manifestácii

Sr. Bonaventúra Terézia Šmidová
OSF

Ďakujem Pánovi a mojim bratom i sestrám, že stáli pri mne aj v čase existencie podzemnej Cirkvi na Slovensku. Sviečkovou manifestáciou sme my, veriaci dostali prvýkrát príležitosť sa takto verejne pred štátom i svetom prihlásiť ku svojej viere. Aj keď sa jej mnohí, zvlášť hlavní aktéri z dôvodu zadržiavania napr. na pracovisku – ako v prípade môjho brata františkána, nemohli zúčast-

niť. Už počas dňa som v okolí môjho zamestnania stretala pánov v čiernych kožených bundách, ktorí robili dojem KGB. Osobne som mala problém dostať sa vôbec na námestie, pretože takmer všetky uličky boli obsadené policajtmi, až som našla štrbinu – a dostala sa ku kostolu Notre Dame, kde stála aj jedna starenka so sviečkou v ruke. Viem, že som sa zastavila po ceste z Trnávky v meste u rodičov a môj nebohý otec povedal mame, Ty sa modli a my ideme.

Z celej sviečkovej manifestácie mi utkvel nepríjemný pocit strachu a deptania, ktorý sa snažili navodiť pustené sirény a autá, ktoré lietali po chodníkoch, či osobné urážky, ktorých sa mne ušlo v slovách „Čo to nezhasneš, ty, hlupaňa.“ Ja som hneď pre hluk nerozumela a tak som sa slušne opýtala, čo si uvedený pán praje.

Neviem z akého dôvodu, iste i z obáv, som sa pred koncom rozbehla do hotela Carlton a potom som bez ujmy po manifestácii išla na trolejbus, kde sme sa poznávali podľa dostatočne namočených šiat, lebo polievacie autá vtedy s vodou na ľudí nešetřili. Potom som zase zažila veľkú radosť z dôkazu, že spoločná modlitba veriacich dokáže zlomiť sily zla.

Moje spomienky sa viažu aj na náš dom na Trnávke, ktorý bol dosť sledovaný a zažili sme v ňom akciu Vír v r. 1983. Práve tam sme na noc po manifestácii poskytli viacerým prístrešie. Spalo sa všade, aj na stole. Našťastie v okamihu, keď nám zrejme ako pomsta za účasť vybuchla pod oknom nálož, tam nik nebol, pretože okno vyrazilo aj napriek železným hákom na spodnej časti, ktoré sa zlomili a okno padlo rovno na stôl. Ešte jedným dozvukom bolo, že vzali od nás jednu sestru na výsluch a ona sa s úsmevom, ako vždy k ničomu nepriznala a naplnila našu predtuchu, že ju jedinú z manifestácie odvezú.

Viem, že toto všetko sme mohli prežiť len vďaka dôvere v Božiu pomoc a ochranu. Preto si veľmi prajem, aby sa táto živá viera, ktorú nám odovzdali i za cenu prenasledovania naši rodičia u nás silnela a prebudila sa aj v srdciach dnešnej mládeže a aby sa v nich vôbec prebudil záujem o to, čo je Božie a sväté. Potom obeť tých, čo znášali počas sviečkovej manifestácie aj údery obuškami, nebudú zbytočné.

(Odznelo 25. 3. 2021 v Bratislave)

Spravodajstvo KPVS

Beckov

Na záver vizitácie 22. 10. 2021 v charitnom domove Kongregácie školských sestier de Notre Dame provinciálna predstavená sr. Metoda Piatničková odovzdala pamätné listy k 70. výročiu Akcie Rehoľníčky posledným dvom žijúcim sestrám, ktoré boli v roku 1950 vyvezené z kláštorov: sr. Viole Šuškovvej a sr. Margaréte Štefánkovej. Vzhľadom na opatrenia nemohol byť prítomný zástupca KPVS.

Zborov nad Bystricou

Pri príležitosti 101. výročia narodenia kňaza nitrianskej diecézy a politického väzňa Mons. Ľudovíta Balážiho mu bola 5. 2. odhalená pamätná tabuľa na Farskom kostole Nepoškvrneného Počatia v Zborove nad Bystricou, o ktorého výstavbu sa zaslúžil. Tabuľu odhalili starosta Zborova nad Bystricou Juraj Hlavatý a primátor Krásna nad Kysucou Jozef Grapa, požehnali ju dekan v Krásne nad Kysucou Marián Vojtek a farár v Zborove nad Bystricou Peter Škor.

Nitra

Na záver sv. omše 14. 2. v Piaristickom kostole sv. Ladislava v Nitre, ktorej hlavným celebrantom bol nitriansky biskup Viliam Judák, bola na priečelí kostola odhalená a požehnaná pamätná tabuľa pri príležitosti 100. výročia vysviacky prvých troch slovenských biskupov Karola Kmeťka, Jána Vojtaššáka a Mariána Blahu. Odhalili ju veľprepošt Nitrianskej sídelnej kapituly Štefan Vallo a rektor Kostola sv. Ladislava Marek Kotras SchP. Táto tabuľa bola doplnená o bronzové reliéfy biskupov, ktorých autorom je Juraj Brišák zo Zákamenného.

Bratislava

KPVS si 16. 2. pripomenula 70. výročie popravy Bernarda Jaška a Pavla Kalinaja pri neverejnej svätej omši v Katedrále sv. Šebastiána v Bratislave, ktorej hlavným celebrantom bol biskupský vikár Ministerstva vnútra SR plk. Jozef Paluba a koncelebrantom generálny vikár Ordinariátu OS a OZ SR a biskupský vikár Ministerstva obrany SR plk. Jozef Michalov. Na

Spomienka na 70. výročie popravy Bernarda Jaška a Pavla Kalinaja pri neverejnej svätej omši v Katedrále sv. Šebastiána v Bratislave, 16. februára 2021

záver predniesli príhovory predsedu Správnej rady ÚPN Ján Pálffy a Bernadetta Krkošková, dcéra politického väzňa Štefana Uhrína, ktorý bol odsúdený spolu s Jaškom a Kalinajom.

Bratislava

KPVS si 20. 2. pripomenula 70. výročie popravy Alberta Púčika, Antona Tunegu a Eduarda Tesára pri neverejnej svätej omši vo Farskom kostole Narodenia Panny Márie v Bratislave – Dlhých Dieloch, ktorej celebrantom bol miest-

ny farár Štefan Herényi, ktorého otec a teta boli odsúdení v súdnom procese s popravenými. Liturgické čítania prečítali členovia KPVS Branislav Borovský, Ondrej Fronc a Peter Sandtner. Na záver sa prihovorili Ondrej Fronc, predseda Oblastnej organizácie KPVS Nitra, ktorého otec Gašpar Fronc bol odsúdený v súdnom procese s popravenými a Peter Jašek, riaditeľ Centra výskumu obdobia neslobody Ústavu pamäti národa.

Spomienka na 70. výročie popravy Alberta Púčika, Antona Tunegu a Eduarda Tesára pri neverejnej svätej omši vo Farskom kostole Narodenia Panny Márie v Bratislave – Dlhých Dieloch, 20. februára 2021

Spomienka na 70. výročie popravy Alberta Púčika, Antona Tunegu a Eduarda Tesára

Bratislava

Pri príležitosti 73. výročia tzv. Víťazného februára 25. 2. predseda Správnej rady Ústavu pamäti národa Ján Pálffy a predseda Politických väzňov-Zväz protikomunistického odboja III. odboj Ján Litecký Šveda v tichosti položili vence k pamätníku obetiam komunizmu na Jakubovom námestí v Bratislave a zároveň nahrali videopozdrav. Videopozdrav poslali aj predseda Svetového združenia bývalých politických väzňov František Bednár a zástupca Konfederácie politických väzňov Slovenska Branislav Tvarožek, ktorí neboli prítomní.

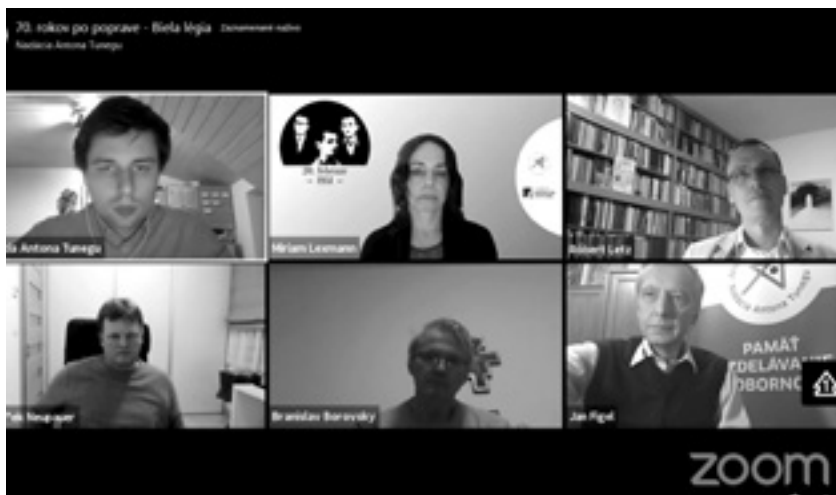

Branislav Tvarožek pri nahrávaní videoprihovoru.

Bratislava

Pri príležitosti 70. výročia popravy Alberta Púčika, Antona Tunegu a Eduarda Tesára sa 21. februára uskutočnila na facebookovom profile Nadácie

Antona Tunegu živá diskusia s Jánom Figeľom, Róbertom Letzom, Branislavom Borovským, Miriam Lexmann a Františkom Neupauerom.

Močenok

Pri príležitosti 70. výročia súdneho procesu proti biskupom Vojtaššákovi, Gojdičovi a Buzalkovi bola 26. 2. na pošte v Močenku používaná príležitostná poštová pečiatka a listok so symbolikou. Pri príležitosti 70. výročia popravy A. Púčika, A. Tunegu a E. Tesára bola zase na pošte v Močenku k dispozícii príležitostná poštová pečiatka a listok od 26. 3. do 1. 4. Vydal ju Klub filatelistov 52 - 46 Močenok v spolupráci s OZ Benesco.

Hel'pa

Pri príležitosti 10. výročia úmrtia Mons. Justína Beňušku, kňaza Nitrianskej diecézy, titulárneho klížskeho opáta a politického väzňa bola 6. 3. za neho obetovaná svätá omša vo Farskom kostole Nanebovzatia Panny Márie v Hel'pe. Jej celebrantom miestny dekan – farár Václav Galo, duchovný syn J. Beňušku z čias jeho pôsobenia v Jablonovom. V rovnakom čase za neho celebroidval sv. omšu aj jeho druhý duchovný syn z Jablonového

*Svätá omša pri príležitosti 10. výročia úmrtia Mons. Justína Beňušku,
vo Farskom kostole Nanebovzatia Panny Márie v Hel'pe.
6. marca 2021*

Mons. Michal Baláž vo farnosti Guazzolo v Taliansku.

Černová

Vo Farskom kostole Ružencovej Panny Márie v Černovej si 24. 3. pripomenuli 55. výročie úmrtia miestneho rodáka Vendelína Javorku, kňaza – jezuitu, rektora kolégia Russicum v Ríme a misionára v ZSSR, ktorý bol 10 rokov väznený v sovietskych gulagoch. Po sv. omši odzneli prednášky historičky Emílie Hrabovec a jezuitu Branislava Dada, ktorý bol zároveň hlavným celebrantom sv. omše.

Nenápadní hrdinovia

OZ Nenápadní hrdinovia v spolupráci Nadáciou Konráda Adenauera, KPVS, VŠZaSP sv. Alžbety a ďalšími partnermi 24. 3. online otvorila XIII. ročník projektu pre žiakov základných (8. – 9 ročník) a stredných škôl *Nenápadní hrdinovia v zápase s komunizmom*.

Bratislava

KPVS si 25. 3. pripomenula 33. výročie Sviečkovej manifestácie pri neverejnej svätej omši v priamom prenose v Kapucínskom kostole sv. Štefana v Bratislave, ktorej celebrantom bol br.

*Spomienka na 33. výročie Sviečkovej manifestácie pri neverejnej svätej omši v priamom prenose v Kapucínskom kostole sv. Štefana v Bratislave
25. marca 2021*

Jozef Konc OFMCap, kňaz – kapucín, ktorý bol za účasť na Sviečkovej manifestácii prepustený zo zamestnania. Liturgické čítania prečítali členovia KPVS Branislav Borovský (na obr. hore vpravo), Peter Sandtner a František Mikloško (na obr. hore vľavo), organizátor Sviečkovej manifestácie. Po sv. omši predniesli svoje spomienky na Sviečkovú manifestáciu sr. Bonaventúra Terézia Šmidová OSF a br. Jozef Konc OFMCap. (na obr. dole)

Bratislava

V mene členov KPVS Peter Sandtner 26. 3. zablahoževal k 90. narodeninám bývalému príslušníkovi PTP a syno-

vi politického väzňa Jozefovi Filipovičovi z Bratislavy, rodákovi z Kráľovej pri Senci.

Naši jubilanti

Problémom našich čias nie je atómová bomba,
ale srdce človeka.

ALBERT EINSTEIN

96

Jozef Tóth, Košice

95

Elena Pobehová, Žilina

Eduard Šutý, Bratislava

94

Anna Piovarová, Poprad

Jozef Sliepk, Nová Dubnica

Alžbeta Fabianová, Borša

93

František Kľuska, Bratislava

František Gažovič, Bratislava

Stanislav Priehradný, Bratislava

Jaroslav Václavek, Žilina

Jozef Raffač, Košice

92

Eugen Jankovich, Bratislava

Vojtech Onderik, Bratislava

Vladimír Jonáš, Handlová

Robert Manderla, Bratislava

Ján Sokol, Bratislava

Ján Fejfár, Prievidza

Jozef Tóth, Hrhov

Vincent Dorník, Lúčky

Cyril Bahno, Kremnica

Ján Križan, Čekovce

91

Alžbeta Martošová, Bojnice

Jaroslav Maleček, Trenčín

Kliment Krutý, Senica

90

Margita Horváthová, Voderady

Jaroslav Kašlík, Trnava

Emília Gluchová, Rabčice

Anton Kalina, Prešov

Vlastimil Hromada, Macov

Paulína Malčková, Hriňová

Jozef Filipovič, Bratislava

Rudolf Komiňák, Spišská Nová Ves

89

Helena Stašková, Dlhé nad
Cirochou

Kamil Haťapka, Bratislava

Jozef Sivák, Jakubov

Jaroslava Zlatoidská,

Trenčianske Bohuslavice

Helena Gajdošová, Dlhé nad

Cirochou

88

Matilda Müllerová, Bratislava

Mária Hlaváčová, Martin

Karol Hamorník, Košice

Oľga Horváthová, Košice
Mária Tomeková, Bratislava
Anatólia Gaálová, Holíč

87

Gizela Kohútová, Bratislava
Alica Hovancová, Košice
Helena Antoňáková, Zborov
Richard Pauer, Košice
Jozef Krutý, Zohor
Mária Timková, Kračúnovce
Mária Šütöová, Pavlovce nad
Uhom

86

Gabriela Špániková, Bratislava
Eva Pišková, Bratislav
Dana Blažíčková, Malacky
Mária Jevčáková, Bardejovská
Nová Ves
Ladislav Košč, Prievidza
Erika Kratochvílová, Borský
Svätý Jur
Jozefa Šebestová, Radošovce

85

Mária Koltnerová, Trnava
Eva Bíziková, Žilina
Mária Mišúrová, Považská
Bystrica
Helena Babčáková, Družstevná
pri Hornáde
Ladislav Jurčišin, Bardejov

84

Valéria Gašparovičová, Nitra
Jozef Habovštiak, Krivá na
Orave
Mária Tlačíková, Modra

Marta Schniererová, Nitra
Viera Tušová, Blatné
Alžbeta Okresová, Prievidza
Anna Melkovičová, Stará
Ľubovňa
Anna Bučeková, Skalica
Zuzana Danihelová, Skalica

83

Marta Matejčíková, Báhoň
Mária Jendrisková, Korňa
Lýdia Hubinská, Šurianky
Mária Krištofiková, Turzovka
Vlasta Vandáková, Trnava

82

Bernardína Valentová,
Humenné
Anna Kujovičová, Modra
Anna Hribíková, Svidník
Ester Kušnírová, Bratislava
Jozef Mikloško, Svätý Jur
Jozefína Guttová, Kúty
Imrich Lisý, Nitra
Tatiana Václavková, Žilina
Ivan Piliar, Valaská
Judita Štofková, Košice

81

Anna Pálffyová, Martina
Marián Mikloško, Nitra

80

Helena Kičurová, Stará
Ľubovňa
Anna Šuryová, Trnava
Júlia Bédiová, Jarok
Lýdia Michelová, Považská
Bystrica

75

Mária Meričková, Malá
Domaša

Mária Galvánková, Bratislava

Anna Falátová, Prievidza

Milada Švidraňová, Banská
Bystrica

Klementína Zábelová, Martina

Terézia Kolečániová, Bratislava

Amália Sameková, Piešťany

Alica Rozborová, Bratislava

70

Margita Torkošová, Zvolen

Margita Škrobáková, Bratislava

Mária Záborská, Martin

Ernest Lenčeš, Bratislava

Markéta Krajčiová, Bratislava

Jozef Torkoš, Zvolen

65

Jozef Kuciferec, Veľký Lom

Magdaléna Mrázová, Bratislava

Veronika Veselská, Bratislava

Jaroslav Štec, Martin

60

Marián Sokol, Bratislava

Alena Schubertová, Bratislava

Dorota Kubínová, Bratislava

Magdaléna Mihaliková,
Bratislava

Eva Ondreasová, Bratislava

Jozef Jurko, Budimír

50

Katarína Káčerová, Bratislava

Mariana Mrázová, Popudinské

Močidl'any

95 rokov sa dožíva **Elena Pobehová** zo Žiliny, rodáčka z Ondrašovej. Na štátnom slovenskom dievčenskom gymnáziu v Žiline sa zapojila do náboženského krúžku, vedeného profesorkami: študovali Sväté Písmo a modlili sa spolu. Pod vplyvom žilinských františkánov vstúpila do Tretieho rádu sv. Františka. Po maturite odišla pracovať na Štatistický úrad do Bratislavy a externe študovala právo. Neskôr pracovala v nemocniciach v Trnave a v Bratislave. Naďalej bola členkou Tretieho rádu a spoznala sa aj so sestrami Apoštolátu sv. Františka z Prahy. Duchovne viedla mladých ľudí a zapojila sa do služby chorým, preto absolvovala zdravotnícky kurz a napokon si urobila aj maturitu na zdravotnej škole. Zatknutá bola 3. 9. 1958 a po domovej prehliadke bola prevezená na ŠtB na Februárku. Po trojmesačnej vyšetrovacej väzbe v Justičnom paláci bola 12. 12. odsúdená na 2 roky za podvracanie republiky. Odsúdený bol aj jej brat a strýko. Vo výkone trestu bola v Želiezovciach, kde pracovala v poľnohospodárstve a bývala v stajniach. Vo väzení sa modlila za

svojich prenasledovateľov. Prepustená bola na amnestiu 10. 5. 1960. Vrátila sa do Žiliny a zamestnala sa na poliklinike v Kysuckom Novom Meste. ŠtB jej naďalej robila kontroly v byte a na pracovisku. Po pozbavení funkcie sa stala vedúcou jasieľ. Po odchode na dôchodok sa stala kostolníčkou v Kostole sv. Barbory v Žiline. Počúvala Slobodnú Európu a Hlas Ameriky a zapojila sa do protestu proti uväzneniu Jána Čarnogurského.

90 rokov sa dožíva **Vlastimil Hromada** z Macova. Bol politicky nespoľahlivý a mal dva posudky – jeden dobrý a druhý zlý. Dňa 30. 8. 1952 narukoval do PTP. Kamaráti sa stretli pri Starom moste a išli pešo na hlavnú stanicu. Rýchlik ich doviezol do Mostu, kde absolvovali 3 týždne cvičenie. Odtiaľ prešiel do hájovne v Kletečnej, kde bývali v drevených barakoch. Ešusy si museli umývať v studenej vode. Najprv si museli upraviť terén a potom budovali sklady na míny. Celý prápor preložili do Bíliny, kde robili stavebné práce na cestách. V Litoměřiciach stavali nové kasárne pre ženistov, v Mimoni budovali cesty. V auguste im prečítali rozkaz, že budú slúžiť do neurčita. V Bělej pod Bezdězem staval strelnicu a bunkre. Po návrate 31. 10. 1953 už bolo v dedine založené JRD, kde pracoval až do dôchodku ako traktorista.

90 rokov sa dožíva **Jozef Filipovič** z Bratislavy, rodák z Kráľovej pri Senci. Od 30. 8. 1952 do 29. 11. 1954 bol PTP z dôvodu, že jeho otec bol označený za kulaka a bol 4,5 roka väznený. Rodina musela za 2 hodiny opustiť dom a Jozef Filipovič spolu s bratom narukovali do PTP v Moste. Ako PTPák pracoval v baniach v Jáchymove. Jeho brat kapucín Augustín Andrej Filipovič bol v roku 1961 odsúdený v procese s kapucínmi.

65 rokov sa dožíva **Jozef Kuciferec** z Veľkého Lomu. Bol tajným rehoľným bratom a v roku 1976 ako turista cestoval do Talianska, kde sa stretol s biskupom Pavlom Hnilicom, bol na audiencii u pápeža Pavla VI. a navštívil Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda v Ríme. Po návrate mu colníci vzali všetko, čo tam dostal alebo

kúpil. Pre svoju vieru bol viackrát zadržaný, vypočúvaný a väzný. Na výsluchu ho príslušníci ŠtB surovo zbili, kopali, vyzliekli do naha, dali mu studenú sprchu, vyhrážali sa mu zabitím a vyhodili ho z auta do priekopy pri Zolnej. Keby okolo pol štvrtej nešli okolo mliekari, bol by vykrvácal. Odviezli ho do nemocnice, kde ho lekár prosil, aby nikomu nepovedal, že ho ošetril a mliekari ho prosil, aby neprezradil, že ho odviezli oni. Nesmel pracovať na trvalý pomer, pracoval ako brigádnik. Po páde komunizmu zistil, že jeden zo spisov, ktoré boli na neho vedené, je skartovaný. Z toho dôvodu má kvôli absencii dokumentov veľmi nízky dôchodok.

90 rokov sa dožíva **Jaroslav Kašík** z Trnavy, rodák z Valašského Meziříčí, bývalý predseda Oblastnej organizácie KPVS Trnava. Novinky z radnice o ňom napísali: „Jeho príchod do Trnavy v roku 1952 súvisel so základnou vojenskou službou. Jaroslav Kašík si však už od začiatku päťdesiatych rokov niesol so sebou aj biľag trestu jeho rodičov z konca štyridsiatych rokov. Jeho stará mama sa za prvej republiky venovala výrobe a predaju pleteného tovaru. V tejto tradícii pokračoval aj jeho otec, ktorý sa vyučil vo Viedni a prevzal obchod a výrobu. V tridsiatych rokoch prekonali ťažké obdobie hospodárskej krízy a podarilo sa im dožiť aj oslobodenia. Po Februári 1948, keď prevzala moc komunistická strana, uvažoval aj Jaroslav Kašík o úteku na Západ. Bol vtedy mladý študent jazykovej školy pri obchodnej akadémii. Zámer však nevyšiel, a tak celá skupina previnilcov bola vylúčená zo školy a nebolo im umožnené ani štúdium na iných školách. Za pokus o prechod hraníc ho neodsúdili, lebo mal len šesťnásť rokov, no zamerali sa na jeho rodičov. Boli obvinení zo zatajovania textilného tovaru a čierneho obchodu, čo sa považovalo za ohrozenie zásobovania obyvateľstva. Pritom išlo len o uschovanie niekoľkých škatúl predvojnového tovaru, ktorý uchránili pre vlastnú potrebu počas prechodu frontu. Paradoxne, štátnym orgánom všetko vyzradila spolužiačka Jaroslava Kašíka, ktorá bola až do konca života agentkou Štátnej bezpečnosti. Rodičia boli odsúdení. Aby si mladý Jaroslav vylepšil kádrový profil, nastúpil do výroby. Až spomínaná základná vojenská služba zmenila jeho život. Prestáhoval sa do Trnavy a začal akoby odznovu. Našiel si priateľku, rovnako politicky prenasledovanú Trnavčanku Matildu

Táčovskú, ktorá pri ňom stála ako manželka až do svojej smrti v januári 2015. Po roku 1989 sa obaja dočkali rehabilitácie a očistenia svojich rodín od politicky motivovaného obvinenia. Jaroslav Kašlík bol dlhé roky aj aktivistom Konfederácie politických väzňov. „Manželka bola spoluzakladateľkou tejto organizácie v oblasti Trnava. Pracovala na sekretariáte ako tajomníčka a neskôr bola predsedníčkou. Bol som jej pomocníkom a členom od vzniku konfederácie. Z vážnych zdravotných dôvodov však nemohla neskôr túto funkciu vykonávať“, hovorí Jaroslav Kašlík, ktorý bol niekoľko rokov aj predsedom Konfederácie politických väzňov, odbočky v Trnave. Ale to až po tom, čo sa rozhodol aktivity v Českom spolku prenechať mladším. „Ako väčšina ľudí v Česko-Slovensku sme sa v novembri 1989 s manželkou zúčastňovali na všetkých manifestáciách nielen v Trnave, ale takmer denne sme ich prežívali na Námestí SNP v Bratislave. V tomto období som sa často a pravidelne stretával so zaujímavými ľuďmi, ktorí boli po Novembri priamo zainteresovaní do kultúrno-politických zmien v Česko-Slovensku. Tieto stretnutia sa konali v redakcii Kultúrneho života v Bratislave. Za hnutie Česko-slovenského porozumenia som v tom čase kandidoval do mestského zastupiteľstva v Trnave.“

75 rokov sa dožíva **Amália Sameková** z Piešťan. Jej otec Anton Beňačka bol odsúdený na 2 roky za neoznámenie trestného činu. Do výkonu trestu nastúpil 3. 8. 1950 v Hornom Slavkove, zomrel vo väzení 9. 12. 1951. Jeho manželka 4ročná dcéra nedostali vdovské ani sirotské. A. Sameková sa nedostala do žiadnej školy ani do učňovského pomeru a musela manuálne pracovať ako čiastočná invalidná dôchodkyňa. O smrti svojho otca zozbierala svedectvá spoluväzňov. Spoluväzeň Vladimír Blaha napísal: „Bolo to v sobotu, keď Anton Beňačka odchádzal na nočnú zmenu a lúčil sa s pozdravom „Zdar Boh“. Nikto netušil, že je to jeho posledný pozdrav. Ráno sa na izbe dozvedeli, že Beňačku na láger priniesli mŕtveho a že bol zastrelený pri pokuse o útek. Bola to pre nás neuveriteľná správa. Asi o dve hodiny vtrhol do izby starší tábora Bidlovský, ktorý bol kedysi gestapákom a vybral mňa a ďalšieho spoluväzňa, vraj pôjdeme do kuchyne lúpať cibuľu. Namiesto toho nás vyhnal do sušiarne baníckych odevov. S hrôzou sme zistili, že na podlahe

leží náš spoluväzeň Anton Beňačka. Dostali sme rozkaz, aby sme ho vyzliekli, nožom rozrezali gumové čizmy, kabát a spodnú bielizeň. Všetko bolo zaliate krvou. Keď sme ho vyzliekli, mal na prsiach a na ľavom oku rany po guľkách zo samopalu. Potom sme ho museli zabaliť do plachty, zviazať cípky a po tejto „práci“ nás zo sušiarne vyhнали. Podľa strelných rán do prs a tváre nemohol byť zastrelený na úteku, mal by rozstrieľaný chrbát.“ Spoluväzni Jozef Nemčický a František Srunský napísali: „Kto si nesplnil normu, bol zbitý a musel zostať na ďalšej zmene bez odpočinku a jedla. Tento osud čakal aj Antona Beňačku, ktorý po nesplnení pracovnej normy v rannej zmene musel bez odpočinku pracovať aj popoludní a celkom vyčerpaný opäť nesplnil normu. Preto ho zbili a poslali na nočnú zmenu. Spoluväzeň František Suchý s ním po sfaraní hovoril pri výtahovej kletke. Beňačka mu povedal, že má žalúdočné bolesti. V tom čase sfáral do šachty aj vrchný brigádír s ďalšími kriminálnymi väzňami, ktorým sa nechcelo robiť. Išli za Beňačkom, aby ho zlikvidovali. Posledný človek, ktorý videl Beňačku živého, bol jeho spoluväzeň Jozef Nemčický. Pri ťažnej jame videl, keď kápo Malý vyviezol zo šachty úplne vyčerpaného a zbitého Antona Beňačku, ktorý sa sotva držal na nohách. Opýtal sa, čo mu je a či mu môže pomôcť. Dvaja bachari mu nedovolili s ním ani hovoriť a Beňačka sám ani nebol schopný prehovoriť. Väzeň Malý patril do čierneho komanda, ktoré strážilo politických väzňov na šachte. On spolu s bacharmi odniesli Beňačku zo šachty a o niekoľko minút bolo počuť strelbu. Kápo Malý, keď sa vrátil na šachtu, povedal, že Beňačka bol zastrelený na úteku. Pretože Beňačka nebol schopný chôdze, nemohlo ísť o útek. Bola to brutálna vražda, za ktorú bol bachar povýšený.“

65 rokov sa dožíva **P. Hilár Jozef Štefurik OP**, kňaz – dominikán v Dunajskej Lužnej, rodák zo Zborova. Jeho otca odsúdili na 3 mesiace väzenia za neodovzdanie kontingentov a jeho mamku na 20 mesiacov väzenia za obranu kňaza. Z okna väznice v Prešove videla vežu Konkatedrály sv. Mikuláša, kde neskôr pôsobil ako kňaz jej syn Pavol a z okna väznice v Košiciach videl vežu Dominikánskeho kostola, v ktorom neskôr pôsobil ako kňaz jej syn Jozef. Počas tehotenstva myslela na to, že by rada mala syna kňaza, keďže ju zavreli

pre kňaza. Pri krste syna Jozefa pri oltári obetovala Bohu a vymodelila mu cestu ku kňazstvu. Narodil sa presne do roka a do dňa od prepustenia mamky z väzenia. Jeho otec však zomrel skôr ako mu mohol oznámiť, že je kňazom. Po maturite na gymnáziu išiel na knihovnícku nadstavbu a v roku 1976 tajne vstúpil k dominikánom. Po zložení doživotných sľubov bol 21. 10. 1983 v Bratislave tajne vysvätený za kňaza biskupom Korcom. V roku 1985 sa zúčastnil známej púte na Velehrade, kde dominikáni poskytli rozhovor redaktorom západonemeckej televízie. Až 21. 10. 1989 oznámil mamke, že je kňazom a primície mal 25. 2. 1990. Dal výpoveď v knižnici a začal pôsobiť v dominikánskom kláštore v Košiciach. Svoje spomienky na obdobie totality zaznamenal v publikácii *Dominikáni na Slovensku v 70. a 80. rokoch 20. storočia*. Páter Hilár je známy aj ako fanúšik Deep Purple a ľudia ho poznajú podľa jeho typických dlhých bielych vlasov.

Odišli od nás

Štefan Jašo, Nitra 27. 11. 1926 – 2. 2. 2021
Ján Šebák, Pružina 26. 1. 1931 – 18. 12. 2020
Vladimír Zemlička, Bratislava 24. 9. 1946 – 31. 1. 2021
Ján Benč, Tekovská Breznica 1. 5. 1932 – 6. 2. 2021
Júlia Szabová, Senec 27. 5. 1931 – 4. 2. 2021
Emília Pravdová, Chrt'any 3. 12. 1937 –
Štefan Moravčík, Selce 22. 12. 1931 – 24. 12. 2021
Štefan Válek, Slovenský Grob 1. 1. 1933 – 15. 2. 2021
Mária Elischerová, Bratislava 3. 9. 1934 – 2021
Ernest Hauser, Revúca 16. 10. 1932 – 22. 10. 2020
Jozef Arvay, Pukanec 14. 3. 1932 – 26. 12. 2018
František Jakab, Čebovce 6. 8. 1931 – 22. 12. 2020
Vladimír Rafaj, Valaská 8. 2. 1931 – 20. 2. 2021
Jozef Gomboš, Bardejov 16. 4. 1945 – 9. 3. 2021
Dionýz Pósa, Radnovce 25. 10. 1932 – 16. 2. 2021
Božena Škorvagová, Čadca 13. 8. 1939 – 25. 3. 2021

Dňa 2. 2. zomrel **Štefan Jašo** z Nitry. Jeho život je zachytený v článku v Katolíckych novinách: „Komjatičan Štefan Jašo prišiel na svet 27. novembra 1926. „Počas mojich detských rokov sme v chudobe prežívali mizerné roky, na ktorých sa podpísala hospodárska kríza. Po meštianskej škole som sa v Nových Zámkoch vyučil za obchodníka.“ Štefan Jašo si však nemohol nájsť zamestnanie, a tak bol v obci istý čas kostolníkom. Zatúžil stať sa kňazom, no chýbala mu maturita. „Po odporúčaní nášho dekana som v roku 1945 nastúpil do malého seminára v Trnave, kde som o štyri roky zmaturoval, a potom som prestúpil do Bratislavy. Hoci už boli komunisti pri moci, začal som študovať teológiu,“ spomína. Pokoj netrval dlho. Biskupov začali držať v domácej izolácii, prednášajúcich žalovali a hatili im akademické pôsobenie. Pred začiatkom semestra ho nemilo prekvapil povolávací rozkaz na základnú vojenskú službu s nástupom 5. septembra 1950. Z dediny povolali troch seminaristov a nedávno vysväteného kňaza. Narukovali do Mimoňa v Česku. Štefan Jašo živo opisuje svoje zážitky aj po dlhých desaťročiach: „Na železničnej stanici nás už čakali vojaci so samopalmi. Pridali sa k nám ďalší deviaty bohoslovci z rôznych diecéz a nastúpili sme k pluku v Hvězdove. Hovorili sme si farská rota – tvorili ju študenti teológie, ale aj kňazi vysvätení v roku 1950. Mali sme tri rovnošaty. Pracovný oblek, zväčša uniformy pochádzajúce z nemeckých skladov ešte z čias protektorátu. Uniformy na výcvik od amerických a kanadských vojakov. Jedine vychádzková rovnošata patrila Československej ľudovej armáde. Po základnom výcviku nám za miesto pôsobenia určili Ústrednú vojenskú nemocnicu v Prahe-Střešovičiach. Rekonštruovali sme hlavnú kotolňu, neskôr som obsluhoval výtah pri výškovom kotlíne. Potom prišla ponuka na prácu v kuchyni.“ V januári ich presunuli do Jánošíkových kasární v Olomouci, kde pracovali výhradne na stavbách. Pri demontáži elektrického vedenia padol Štefan Jašo z rebríka. Spočiatku nezistili, že má niečo zlomené. „Chodil som akosi vykrivený. Mysleli si, že simulujem. Až keď mi urobili röntgen v nemocnici na Svatom Kopečku, určili pravú diagnózu. Znala komicky - zlomenina kľúčnej kosti, pravdepodobne pri pôrode. Jednoducho aby nik neniesol zodpovednosť. Nechali ma však ležať v nemocnici a aspoň som si telesne odpo-

činul. “ Na letisku Postoloprty pri Žatci „petepákov“ navštívil aj minister obrany Alexej Čepička a prisľúbil peniaze za ich prácu. Z výplaty však na vkladné knižky dostali len nepatrnú čiastku. Svoje si oddelila armáda, museli platiť ROH a tiež byť solidárni s Kóreou. V nedeľu mohli vojaci ísť do kostola, avšak na sviatok Najsvätejšieho Kristovho tela a krvi im zakázali účasť na procesii. Neuposlúchli a pri procesii urobili dojemný špalier. Žiadne oko nezostalo suché. „Pre veliteľa pluku, majora Žižalu sme boli vatikánski špióni a zarytí nepriatelia pracujúceho ľudu. Vianoce som prežil v službe vlasti na rôznych miestach. Prvé boli v Prahe. Dostali sme dokonca rybu, nie však ako pôstne jedlo, ale zo zvyku. Keď som bol šéfkuchárom, mali sme príkaz, aby jeden deň bol bezmäsitý, zásadne nie piatok. Šikanovanie nemalo konca kraja. Plnili sme plán na 150 až 200 percent. Keď číslo bolo nižšie, hromžili na nás. Jeden z vojakov sa ohradil, že prečo v Ostrave pri plnení na 102 percent sú ospevovaní a my pri vyšších percentách zaznávaní. Odpoveďou mu bol zákaz vychádzok na pol roka a ostatní do večierky museli so spevom „veselo“ pochodovať,“ približuje Štefan Jašo. Najhoršie však pôsobila duševná trýzeň z prekazených životných cieľov. Na jeseň 1952 vojaci očakávali odchod do civilu. V októbri prišli dôstojníci, aby prečítali rozkaz ministra obrany o mimoriadnom vojenskom cvičení. Štefan Jašo nadsluhoval jeden a štvrt' roka. Uniformu odovzdal 31. decembra 1953.“

Dňa 2. 2. zomrel **Jozef Lefler**, honorárny kanonik, kňaz Trnavskej arcidiecézy na odpočinku v Cíferi. Anna Michalcová v knihe Nespravodlivo stíhaní (Cífer, Pác, Jarná) o ňom napísala: „Narodil sa v Cíferi 22. augusta 1927, po absolvovaní ľudovej školy v rodisku študoval na trnavskom gymnáziu. Tu v roku 1946 maturoval. Rodinná výchova ho nasmerovala na štúdium teológie. Na teologickú fakultu v Bratislave nastúpil v roku 1946. Jeho štúdium bolo násilne prerušené v roku 1950, kedy boli bohoslovci počas prázdnin povolaní na sústredenie, z ktorého ich „prevelili“ do Pomocných technických práporov. Jozef Lefler nastúpil do tzv „ľahkých“ PTP dňa 5. septembra 1950 a domov sa vrátil 31. decembra 1953. Nebolo mu však umožnené dokončiť štúdium. Pracoval preto u rôznych zamest-

návateľov – v Stavoindustrii, ako robotník, neskôr v Bolerázi v Slovenských škrobárňach, v Slovenskej akadémii vied a v Nemocnici s poliklinikou v Trnave ako laborant. V rokoch politického uvoľnenia mu bolo umožnené štúdium teológie dokončiť a 25. augusta 1968 ho v Trnave biskup ThDr. Ambróz Lazík vysvätil za kňaza. Primície mal v rodnom Cíferi. Jeho prvou farnosťou boli v roku 1968 Veľké Kostoľany, kde pôsobil ako kaplán. V roku 1971 bol preložený do Piešťan. Po troch rokoch, v roku 1975, ho menovali administrátorom farnosti Trnava-Hrnčiarovce. V roku 1978 ho opäť prekladajú, tentokrát do Maduníc. Farárom ho menovali až po roku 1989, v roku 1992, do farnosti Modrová pri Piešťanoch. Odtiaľto 1.7.2006, odišiel na dôchodok do Domu pokojnej staroby v rodnom Cíferi. Spočiatku pôsobil ako výpomocný duchovný vo farnosti. Vdp. Jozef Lefler spomínal na práce pri výrube stromov v Mimoni, kam bol povolán ako bohoslovec z kňazského seminára v Bratislave a na kňazskú vysviacku čakal až 18 rokov.

Spomienky: V rokoch 1946 – 1950 som študoval na Teologickej fakulte v Bratislave. V lete po ukončení ôsmeho semestra môjho štúdia fakultu zrušili. Začiatkom septembra 1950 som dostal povolávací rozkaz nastúpiť na vojenskú službu. Miestom bola Mimoň v severných Čechách. Vojenský tábor sa nachádzal v blízkej dedine Hvězdov. Kedysi dedinu obývali Nemci. Stretli sme sa tu bohoslovci z rôznych diecéz, ako aj mladší, no i viacerí starší kňazi. Niektorí bohoslovci neboli ani na vojenských odvodoch, vlastne zo zdravotných dôvodov boli nevojaci. Povolávali nás len podľa zoznamov z teologických fakúlt. Do Mimone spolu so mnou nastúpil aj novokňaz Adolf Šimák z Cífera. Po týždni nás začali zadeľovať na rôzne pracoviská. Ja som sa dostal do Prahy. Tu sme štyri mesiace v počte celej čaty pracovali za vojenskou nemocnicou Střechovice na stavbe vojenských bytoviek. Z Prahy nás poslali do Olomouce, potom do Kynžvaldu v severných Čechách, do vojenského tábora v Milovicích, odtiaľ do Postolprtu, potom sme pracovali v Stříbre, naspäť nás poslali do Milovic a naša „vojna“ sa skončila v Hvězdove. Po 40 mesiacoch nás konečne poslali domov do civilu. Podmienkou prepustenia z PTP bol náš písomný súhlas pracovať naďalej v stavebníctve, alebo v bani. Ja som si vybral stavebníctvo a zamestnal som sa v Stavoindustrii Bratislava, pracovisko Malacky. Tu som zotrval 9 mesiacov. Potom

som pracoval ako skladník v Bolerázi v Slovenských škrobárňach. Neskôr som získal zamestnanie v SAV ako laborant a napokon som osem rokov pôsobil ako zdravotný laborant v OÚNZ Trnava. V roku 1966 mi umožnili doštudovať teológiu a 25. augusta 1968 som bol vysvätený za kňaza.

V PTP boli kňazi, bohoslovci, rehoľníci, ale i tzv. nespoľahliví laici – lekári, živnostníci, deti kulakov a roľníkov... Táborov bolo viacero – v Čechách, na Morave i na Slovensku. Pracovalo sa na stavbách a v baniach. Podľa výkonu sme dostávali minimálnu výplatu, z ktorej sme si hradili pobyt a stravné. Zbraň sme nikdy nemali. Bývali sme v opustených, predtým nemeckých, dedinách, alebo v drevených barakoch po Nemcoch. Oblečenie sme tiež dostali po Nemcoch – nemeckých vojakoch z 2. svetovej vojny. Vďaka tomu, že sme boli kňazi, bohoslovci a rehoľníci pospolu sa nám všetko ľahšie znášalo a režimu sa nikdy nepodarilo získať nás na jeho stranu. Najhoršie pre nás bolo, že sme nevedeli ako dlho bude táto „vojna“ trvať, kedy nás prepustia do civilu. Pre mňa ten čas konečne nastal 31. decembra 1953, teda po 40 mesiacoch. Spočiatku nám dovolili ísť v nedeľu do kostola na svätú omšu. Museli sme však ísť celá skupina naraz a pod dozorom. Neskôr nám to však zakázali, rovnako ako slávenie všetkých kresťanských sviatkov. Kňazi však tajne slúžievali v tábore sv. omšu a taktiež nám rozdávali tajne sv. prijímanie na izbe pred budičkom, alebo niekde v lese pri práci. V práci od nás vyžadovali plnenie pracovnej normy nad 100%. Pri práci v lese – pri ťažbe dreva – to však nebolo možné. Tak sme sa stali terčom posmechu a pohŕdania. Pamätám si, že v tom čase bola vojna v Kórei. Žiadali od nás po 50 korunách. Keďže sme odmietli, veliteľ nechal nastúpiť celú rotu. Potom nám kázal vystúpiť dopredu a označil nás pred nastúpenou rotou ako vrahov kórejských detí.

Na izbách nám robievali prehliadky, pri ktorých hľadali posvätné predmety – knihy, ružence. Ružence hádzali na zem, mne našiel a zobral veliteľ knihu. Roztrhol ju a hodil na smetisko. Tam som si ju neskôr našiel. Kňazom zakazovali nosiť do práce Breviár. Nemohli sa teda cez prestávku pomodliť predpísané modlitby dňa. Jednému kňazovi Breviár našli a za trest poslali do Mimone do kárneho väzenia. Mali sme zakázané čítať noviny a počúvať rozhlas, keďže občas zazneli aj komentované správy z vysielateľa Slobodná Európa. Oni tento vysielateľ nazývali štvavým. Návštevy sme mali

obmedzené, tak isto aj cesty domov. Niektorí velitelia sa k nám správali zvlášť surovo.

Počas tých temer štyroch rokov, ako som sa neskôr dozvedel si mnohí kňazi a rehoľníci veľa vytrpeli. My v PTP sme boli akosi v pozadí, hoci aj tam to nebolo vôbec ľahké. Pán Ježiš hovorí, že Božie kráľovstvo trpí násilím a iba násilníci sa ho zmocňujú. Vďaka Pánu Bohu za všetko.“

Dňa 15. 2. zomrel **Štefan Válek** zo Slovenského Grobu. Do PTP narukoval pretože bol bohoslovcom kňazského seminára v Bratislave. Odvod absolvoval v Redute v Bratislave, narukoval do Komárna. Ďalej prešiel miestami Martin, Svätá Dobrotivá, Rokycany, Opava a Plzeň. Pracoval ako betonár, staval byty pre vojakov, neskôr sa mu podarilo pracovať ako žeriavnik, plánovač a kuchár. V PTP bol od 11. 11. 1953 do 30. 4. 1954.

Dňa 23. 2. zomrel **František Šedivý**, bývalý podpredseda Konfederácie politických väzňov Českej republiky a dlhoročný predseda Klubu dr. Milady Horákovéj. Narodil sa 2. 7. 1927 v Zadní Třebáni. Ako mladý národný socialista nesúhlasil s vývojom po februári 1948. Prevádzal utečencov cez hranicu do Bavarska a s priateľmi budoval ilegálnu organizáciu, ktorej členovia boli zatknutí. F. Šedivý bol odsúdený na 14 rokov za velezradu a špionáž, väznený bol na Jáchymovsku a Příbramsku. Prepustený bol v roku 1964.

Dňa 22. 10. zomrel **Ernest Hauser** z Revúcej, rodák z Banskej Štiavnice. Po neprijatí na vysokoškolské štúdium išiel pracovať do uhľovej bane v Karvinej, kde pri banskom nešťastí len o vlások unikol smrti. Po polroku z bane zo zdravotných dôvodov odišiel a zamestnal sa v Mostárni Brezno ako konštruktér-kreslič. Po neúspešnom pokuse o ilegálny prechod hraníc na Západ bol ako politicky nespoľahlivý zaradený do PTP v Stříbre v Čechách. Po prepustení sa zamestnal v magnezitke v Lubeníku ako technik a pracoval aj ako chatár v rekreačnom stredisku na Prednej Hore. Po ťažkej chorobe predčasne odišiel do dôchodku. Vojenská klasifi-

kácia „E“ (politicky nespôľahlivý) sa s ním vliekla až do roku 1989, keď so svojimi priateľmi založil Demokratickú stranu v Revúcej. V orientačnom behu dosiahol prvú výkonnostnú triedu, a viedol oddiel chlapcov a dievčat, organizoval zimné lyžiarske preteky Cena magnezitu, bol aktívnym členom turistického oddielu v Lubeníku a bol zakladateľom Slovenského záhradkárskeho zväzu v Revúcej. Venoval sa aj maľovaniu, mal viaceré výstavy svojich obrazov a bol členom Klubu amatérskych výtvarníkov Plánka v Revúcej. Okrem iného vo svojich obrazoch zvečnil aj výjavy z PTP. Napísal tri knihy spomienok o sebe a svojej rodine: Štiavničan, Veteráni doby a Obchodník.

Dňa 16. 2. zomrel **Dionýz Pósa** z Radnoviec. Dňa 30. 10. 1953 narukoval do PTP, pretože jeho otec bol označený za kulaka. Zavolali ho do Rimavskej Soboty, odtiaľ ho posadili do autobusu do Banskej Bystrice, kde nasadol na vlak do Ostravy-Vratimova. Tam absolvoval výcvik. Zbraň však v ruke nikdy nemal, len lopatu a krompáč. Preradený bol do Ostravy-Radvaníc, kde pracoval v bani Július Fučík

I. V hĺbke 700 metrov pod zemou pracoval 26 mesiacov. V bani utrpel aj úraz. Pomáhal tým, ktorí zostali pod zemou a často ho volali, keď bola havária. Prepustený bol 31. 12. 1954 a nechceli ho nikde zamestnať. Preto odišiel pracovať do magnezitových baní v Lubeníku.

Dňa 26. 3. zomrel **Jozef Bobalik** z Prešova. Narodil sa 4. 8. 1928 v Lukove. V rámci opcie ako 18ročný odišiel do ZSSR za vidinou úrodnej pôdy, kde boli Rusíni oklamaní a už nebola možnosť návratu. Česi, ktorí tam žili dovtedy, sa totiž chceli vrátiť domov. Počas rozlúčky so slobodou jeho kamaráta v roku 1948 J. Bobalika ozbrojený banderovec donútil prečítať leták „Smert' Stalinu“, za čo bol odsúdený na

10 rokov väzenia. Po roku vo väznici v Dubne a zastávkach v Kyjeve, Charkove, Novosibirsku a Tajsetu pracoval v táboroch Ozerlag, Magadan a Ust'-Kujga. Prepustený bol v roku 1955. Do Československa sa vrátil až v roku 1967.

Oznamy

- Ďakujeme Vám za poukázanie 2% z dane. Ak ste to ešte neurobili a chceli by ste poukázať 2% z dane, môžete tak urobiť aj cez stránku www.rozhodni.sk, kde si v zozname môžete vyhľadať Konfederácia politických väzňov Slovenska a je tam aj príslušný formulár.
- Pripomíname, že bývalí politickí väzni, príslušníci PTP, odvečení do gulagov, zaradení do TNP a internovaní rehoľníci a ich vdovy majú v Telekom nárok na akciu pre Pevné linky s volacím programom Doma Happy S s mesačným poplatkom 5 EUR s DPH, ktorý obsahuje 50 voľných minút. Ak majú o to záujem, musia požiadať o odporúčanie Konfederácie politických väzňov a následne o akciu osobne požiadať v Telekom predajni. Na túto zľavu má od 1. 1. nárok aj nová kategória politických politických väzňov: rehoľníci, internovaní v centralizačných kláštoroch.
- Členovia Oblastnej organizácie KPVS Prievidza si môžu prevziať členské známky na rok 2021 u nového predsedu Augusta Masára z Handlovej po dohode cez telefón. Kontakt: 0908225521.
- Na ústredí ešte zostalo niekoľko stolových kalendárov KPVS na rok 2021. Záujemcovia môžu kontaktovať ústredie KPVS.
- Prosíme Vás, aby ste pri posielaní členského príspevku vkladom na účet uviedli Vaše meno, ak je platba posielaná z účtu inej osoby (napríklad z účtu dcéry, ktorá sa inak volá za vydata), aby sme ju dokázali identifikovať.